LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI ÉRTESÍTŐ

1947. nyolcadik szám

Szerkeszti

VEÖREÖS IMRE

TARTALOM. **Csendes beszélgetés: Nem tudok bizonyságot tenni!** Túróczy Zoltán. — **A gyülekezet imádsága: Oltári imádságok.** Sz. J. — **Igehirdető műhelye: Szentháromság utáni 21—25. vasárnap.** Novák Elek, Scholz László, Veöreös Imre. — **Kuthy Dezső püspök búcsúzik.** Csekey Zoltán. — **Piri Károly †** Magyar Géza. — **Liturgikus magatartás: Tárgyszerűség és egység. 1. A liturgus öltözködés.** Budaker Oszkár. — **Temetőnk.** Ziermann Lajos. — **Korszerű feladat: Gyülekezeti kollégiumok.** Mesterházy Ferenc. — **Mit láttam az evangélizáció frontján külföldön?** Csepregi Béla. — **Luther énekeinek új fordítása.** Szabó József. — **MELE programm.** Scholz László. — **Lelkipásztor postája: Konferenciára magam helyett. — Egyházi tájékoztató: Közép- és Keleteurópa evangélikus egyházainak találkozója Magyarországon. D. dr. Próhle Károly dogmatikája. Láthatatlan bibliaiskola. A gyülekezeti evangélizációkat előkészítő konferencia. Misszió és gyarmatpolitika. — Könyvtárban. — Magyar evangélikus egyház püspöki karának körlevele.**

KÉZIRAT GYANÁNT

Hivatalos példány ára 4 forint. Egyébként 3 forint.

E bővített füzet ára 6 Ft ill. 4.5 Ft.

Cím: Győr Ráth Mátyás tér 1. Csekkszámla: 11.576.

Teológiai konferencia
lesz Fót-on november 11-13. napokon:
Temetési szolgálatunk.

REGGELI BIBLIATANULMÁNY: I. Kor. 15. Veöreös Imre.

ELŐADÁSOK: 1. A halál és feltámadás teológiája (Dogmatikai alapvetés). ifj. Prőhle Károly. 2. Temetési agendánk. I. rész (Történeti anyaggyűjtés). Dr. Jánossy Lajos. 3. Temetési agendánk. II. rész (Temetési rend tervezete). Benczur László és Kendeh György. 4. Igehirdetés a koporsónál (Homiletikai rész). Kósa Pál. 5. Gyászolók vígasztalása (Pasztorális rész). Budaker Oszkár.

ESZMECSERÉK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEKRŐL. (Koradélután) Első nap: Dezséry László. Második nap: Bácsi Sándor. Harmadik nap: MELE-ügyek. Scholz László.

ESTI ÁHÍTATOK: A halál meg én. Dedinszky Gyula.

Ellátási díj napi 5 Ft. Hozni kell fél kg fehérliszt, 1 kg kenyérliszt, 10 dkg zsír vagy olaj, lepedő, kispárna, takaró. A fejadag részben más természetbenivel is pótolható.

Érkezés november 10-én estig. Hazaindulás november 14-én reggel.

JELENTKEZÉS AZONNAL: Ev. lelkészi hivatal, Fót, Pest-megye.

A gyülekezeti lelkipásztori szolgálat egyik tisztázatlan részletének felméréséről van szó, a hittantól a gyakorlatig, az írástól a személyes ügyünkig. A konferencia témakörét azért szükítettük egyetlen ágra, hogy konkrét eredmények születhessenek s ezt az egy problémát végiggondolhassuk. Minden gyakorló lelkészt szeretettel hív és vár

a MELE

A Lelkipásztor jelen száma ismét komoly anyagi erőfeszítést jelent. Amint a mult számunkban bejelentettük, ez a szám egyes számként a rendes áron jelenik meg s a következő számunk lesz összevont, másfélszeres díjszabású szám. A püspökkari körlevél terjedelme következtében azonban a rendes terjedelemben a meditációkon kívül mást aligha közölhettünk volna. Így egy ívvel inkább megnöveltük a számot, de ennek terhét nem hárítottuk át az előfizetőkre. Kérjük viszont, hogy a lap szolgálata érdekében tett anyagi erőfeszítéseinket a lap árának hűséges és azonnali befizetésével jutalmazni szíveskedjenek.

Csendes beszélgetés

Nem tudok bizonyságot tenni!

Olyan eruptív erővel tört ki belőled a multkor ez a panasz, mint ahogyan csak az olyan mondatok szoktak az emberből előtörni, amelyek nagyon mélyen forrtak, de el voltak fojtva s végül is a belső feszítő erő legázolta a fojtó gátlásokat és szabad utat keresett magának. Ahogy mondtad, ahogyan remegett az ajkad, amint könnyfátyolos lett a szemed, az mind mutatta, hogy nagyon fájó sebedet tártad fel ebben a mondatban.

Elmondottad, hogy mi váltotta ki belőled:

Meglátogatott egy egyszerű ember. Ahogyan a mi vidékünkön szokták emlegetni: hívő ember. Népiskolai végzettsége van csupán, önművelésére sem fordít sok gondot, a biblia és mellette egy pár áhitatos könyv az egész könyvtára csupán. Beszélgetni kezdtünk előbb közömbös dolgokról, de pár perc mulva már benne voltunk a hit és a keresztyénség központi kérdéseiben, még pedig nem bölcselkedő, vagy theológus-beállítottságban, hanem a legszemélyesebb vonatkozásban. Magam sem tudom, hogyan történt. Nem volt a beszélgetés menetében emlékezetem szerint semmi mesterkélt erőltetettség. Olyan természetes volt mindez! Nagyítóval sem lehetett volna benne találni nagyképüsködést, vagy a papot kioktatni akaró farizeusi gőgöt.

Ezóta nem tudok szabadulni ettől a gyötrő kérdéstől: miért nem tudok én bizonyságot tenni? Tudom mindazt én is, amit ez az ember mondott. Tudom azt is, hogy mindezt meg kell mondani személy szerint is az embereknek. Szeretném is megmondani. Miért nem mondom hát akkor?

Még a gondolata ellen is tiltakozom annak, hogy valaki erre az én tehetetlenségemre azt a magyarázatot adja, hogy nincs bennem Szent Lélek. Tudom, hogy a Szent Lélek a bizonyságtétel lelke. Nem csupán én állapítottam meg, hogy igehirdetésemen keresztül dolgozik a Szent Lélek Uristen, hanem mások is, kik hittel figyelnek igehirdetésemre s fölébrednek attól, épülnek általa. Minden gyarlóságom és bűnöm dacára s azok ismeretében is vallom, hogy *prédikálni tudok, de bizonyságot tenni nem.* Megpróbáltam már ránevelni magamat. Elhatároztam, hogy nem engedek egy napot sem elmulni anélkül, hogy valaki előtt, akivel összehoz Isten emberi életutakat igazgató akarata, beszélni fogok az üdvösség nagy kérdéséről. Szánalmas erőlködés volt és lapos, elkent, közhelyeket tartalmazó, minden átütő erő nélküli vallásos beszélgetés lett belőle.

Mi ennek az oka? Milyen gátlások dolgozhatnak bennem? Gondoltam a sokat emlegetett lelki szeméremre. Tudom jól, hogy faji adottság is nálunk az a tartózkodás, mely nem akarja kirakatba helyezni a lelki életét. Amennyire írtózik a magyar

attól, hogy mezítelenül fürödjék nyilvános helyen, ugyanúgy huzódozik attól is, hogy kifelé fordítsa a lelkét. Tudom jól, hogy ezért is van bennünk annyi zárkózottság s a magyar vallásos életben annyi tárgyilagosság. — Mikor azonban a lelkiismeretemben meghánytam-vetettem Isten előtt ezt a kérdést, felém meredt másik kérdés: miért van az, hogy ugyanaz a magyar, aki Istennel való kapcsolatáról „szemérmesen" hallgat, szerelmi viszonyairól szemérmetlenül beszélni tud barátainak? Az bizonyos, hogy akiket ilyen vonalon joggal nem is érhet vád, azok is sokszor folytatnak bizalmas barátaikkal olyan beszélgetést, melyben érzelmeikről, vágyaikról, gondolataikról, terveikről olyan közléseket tesznek, amiket különben nem hoznának nyilvánosságra. Magam is tettem így. Mióta ezeket végig-gondoltam, *nem merem a lelki szeméremre fogni a bizonyságtételben jelentkező tehetetlenségemet.*

Gondoltam arra is, hogy talán féltem az Isten dicsőségét s azért nem merek bizonyságot tenni. A szószéki igehirdetésnek senki sem mer ellentmondani. A hely szentsége, a szolgálat liturgikus méltósága megakadályozza, hogy hangos kifejezést találjon a belső ellenkezés. A bizonyságtételnél ilyen gátlások nincsenek, sőt az esetleg ildomosságból elhallgatni szokott ellenvélemény felingerlődik, mert a bizonyságtételből személyes támadást érez ki. Arra gondoltam, hogy talán bent a szív mélyén ez a kockázat gátol a bizonyságtevésben. Sokkal jobban szeretem Istent és ügyét, semhogy engedhetném, hogy olyan körülmények közé kerüljön, amelyben meggyalázzák, vagy legalább is dicsőségét és szentségét tiszteletlenséggel illetik. — Mikor azonban őszintén néztem a kérdés mélyére, be kellett látnom, hogy bizony nem az Isten dicsőségét féltem én, hanem a magam dicsőségét. Nem azért nem merek róla beszélni, mert attól félek, hogy neki mondanak ellent, hanem azért, mert attól félek, hogy csorba esik ellentmondáshoz nem szokott és azt nem tűrő papi méltóságomon. Mióta ezeket végiggondoltam, *nem merem az Isten dicsőségének féltésére fogni a bizonyságtételben jelentkező tehetetlenségemet.*

Gondoltam arra is, hogy az ember bujdosik Isten kereső szeretete elől és ezért nemcsak a bizonyságot tenni akaróban lehet a hiba, ha nem sikerül a bizonyságtétel, hanem abban is, aki előtt bizonyságot szeretnék tenni. Ebben sok igazság van. Sokszor meg kellett tapasztalnom, hogy mikor valakivel beszélgettem s az illető gyanut fogott, hogy úgy próbálgatom terelgetni a beszéd fonalát, hogy végül is lelki kérdésekhez jusson, minden ügyességét, sőt agyafurtságát elővette, hogy egyszerűen vagy ne engedjen szóhoz, vagy pedig olyan kérdéseket vegyen elő, amelyekről a beszélgetés sokáig tart és eltelik az idő, vagy amelyekről sokkal nehezebb kapcsoló pontot találni a lelki kérdésekhez. Ezért van az, hogy majdnem minden ilyen próbálkozásomnál a leggyötrőbb kérdés az, hogy hogyan térjek rá az egy szükséges dologra, mint kezdjem el. — Mikor azonban ezt a kérdést is meghánytam-vetettem Isten előtt, akkor rámnehezedett az a bizonyosság, hogy nemcsak a „kiszemelt áldozat" bujkál az Isten kereső szeretete elől,

hanem én magam is bujkálok a bizonyságtevés elől. Rá kellett jönnöm arra, hogy nemcsak az a szorongó érzés van bennem, mely attól fél, hogy kihasználatlanul mulik el a bizonyságtevés alkalma, hanem ugyanakkor mellette, néha ugyanolyan erővel, néha pedig még erősebben is ott van az a *titkos öröm, hogy megszabadulok a bizonyságtevés alkalmának kötelezettségétől.* Mióta ezeket végiggondoltam, *nem merem a bűnös ember Isten elől való bujdosására fogni a bizonyságtételben jelentkező tehetetlenségemet.*

Nem találok semmi mentséget. Szorongat a lelkem és mégsem teszem. Prédikálni bátran, sőt merészen is tudok, de a bizonyságtevésben gyáva vagyok ...

* * *

Sokat gondolok azóta erre a beszélgetésre és sokat gondolok Rád, aki nem egyedül vagy szolgatársaim közül ebben a nyomorúságban. Sokan vagyunk, akiknek szívéből ugyanilyen fojtogató szomorúsággal tör ki, ha magunkra nézünk s ugyanilyen szent irigységgel, ha másokra nézünk: nem tudok bizonyságot tenni.

Nem tudok mást tenni, mint azt, hogy *két dologra* hívom fel figyelmedet.

Az egyik olyan igazság, amelyet theológusok ajánlanak figyelmünkbe: *a kereszt yénség sohasem nőhet ki az emberből, hanem mindig felülről tör be az emberbe.* Ha a beszélgetésünkből lelkipásztori beszélgetést és bizonyságtételt szeretnénk formálni, akkor nem szabad kapcsoló pontokat keresni, hanem *határozott töréssel* el kell kezdeni azt, aminek elmondására vagy megkérdezésére Isten Szent Lelke noszogat. Nem szabad tanácskoznunk sem testtel, sem vérrel, még pszichológiával sem, hanem vállalni kell a kockázatot és mondani az üzenetet, amit reánk bízott az Úr.

A másik egy ige. Jézus mondta a búcsú pillanatában bizonyságtevő szolgálatra kiküldött tanítványainak: „*Vesztek erőt,* minekutána a Szent Lélek eljő reátok és lesztek nékem tanuim." (Csel. 1 : 8.) Jer, kérjük együtt ezt az erőt s higyjük együtt, hogy megkapjuk.

Túróczy Zoltán.

A gyülekezet imádsága

Oltári imádságok

Szentháromság utáni huszonegyedik vasárnap:
Lelki fegyverzet.

Mindenható, örök Isten! Tekints alá kegyelmesen egyházadra, mert egyedül Te vagy a mi hatalmunk és üdvösségünk. Tarts bennünket jobb kezeddel, hogy meg ne tántorodjunk és el ne essünk. Jézus Krisztus Urunk által Ámen.

Reformáció ünnepén:
Az örök evangélium.

Urunk, Istenünk! Hálát adunk néked, hogy könyörülsz egyházadon és tiszta evangéliumodat újra világosságra hoztad.

Kérünk téged, igazgasd Szentlelkeddel a szívünket, hogy egyedül a Te szent akaratodat tudakozzuk, kegyelmedben bizakodjunk s evangéliumod vígasztalásán éljünk-haljunk. Jézus Krisztus, Urunk által, aki veled és a Szentlélekkel él és uralkodik örökkön-örökké. Ámen.

Szentháromság utáni huszonnegyedik (idén huszonkettedik) vasárnap: A halál meggyőzője.

Jézus Krisztus, mi Urunk! Te vagy a feltámadás és az élet. Győzelmeddel örökkévaló igazságot, örömöt és dicsőséget szereztél nekünk. Könyörgünk jóságodért, ajándékozz meg bennünket az élet boldog feltámadásával, vígy minket haza az örök paradicsomba és hazánkba. Mert Te feltámadtál a halálból s uralkodol az Atyával és a Szentlélekkel örökkön-örökké. Ámen.

Szentháromság utáni huszonötödik (idén huszonharmadik) vasárnap.

A Berneucheni Körnek az egyházi évről készített tervezete ezen a vasárnapon az előző vasárnap igéit veszi, a fentebb közölt imádsággal s ennek a vasárnapnak óegyházi perikópáit elejti. Igy onnan erre a napra imádságot nem vehetünk. Helyette közöljük az oltári igéhez írt Bezzel-imádságot:

Ajándékozd nekünk, Urunk, Szentlelked hatalmát és erejét, oltalmul minden gonosz ellen és segítségül minden jóra. Engedd, hogy igédre figyelmezhessünk és meglátogatásod idejét el ne mulasszuk. Add, hogy a mai időknek nyugtalanságában a te segedelmed hegyénél keressünk és találjunk menedéket, s imádságban győzzünk a gonosz napok felett. Hadd áradjon életünkből hatalmasan a Krisztus-követés ereje, míg végül a te egész népeddel az utolsó borzalmas veszedelemből megmenekülve, szüntelen örömben és békességben lehetünk s Téged örökké dícsérhetünk. Ámen.

Szentháromság utáni huszonhatodik (idén huszonnegyedik) vasárnap: Világ ítélet.

Urunk, mindenható Isten! Ébreszd fel Szentlelked által szívünket és értelmünket, hogy helyesen tudjuk meggondolni életünket, e földi világ végét és célját hogy az álomból felserkenjünk, józanok és vigyázók legyünk és készek a Te órádra, Jézus Krisztus Urunk által. Ámen.

Szentháromság utáni huszonhetedik (idén huszonötödik) vasárnap: Az okos és balga szüzek.

Irgalmas, örök Atya-Isten! Krisztus Jézusban az örök élet élő reménységére hívtál bennünket. Add, hogy Szentlelked által mindenkor törekedjünk az odafelvalókra, míg majd hitünkkel és reménységünkkel mindent meggyőzünk és színed előtt elnyerjük a koronát. Jézus Krisztus Urunk által. Ámen.

Die Lesung für das Jahr der Kirche-ből fordította:

Szabó József

Igehirdető műhelye

Szentháromság utáni 21. vasárnap

AZ ALAPIGE (Ef. 6, 10—17.) JELENTÉSE. Miután szinte megszakítás nélkül az Efezusi levélből kaptuk több vasárnapon át az alapigét, most „végezetre" ezen utolsó Ef-i igében megkapjuk a *keresztyén élet alapmagatartását: a Sátán elleni küzdelem és fegyverzet* megrajzolásában.

1. *A keresztyén életfolytatás* nem passzív szemlélődés, egyes hibák, vétkek, bűnök lassú levetkőzése, hanem *Isten és a Sátán közötti küzdelemben való tudatos, aktív résztvevés.* A keresztyén élet nem egyéni küzdelem saját problémáinkkal, nemcsak egyéni harc saját üdvösségünkért, hanem — amint ez úton Isten Lelke elindított bennünket, — „végzetre" (10. v.) világosan meg kell látnunk a végső távlatokat is: *Egyéni harcunk szervesen beletorkollik Isten szent harcába,* mely nálunk 12. v. szerint elindul a vér és test elleni tusakodással, hogy azután az élet sötétségeinek fejedelmei és gonosz lelkei elleni harc végső valóságában csúcsosodjék ki. Isten harca ez, melyen a sötétséggel szemben a világosságot győzelemre viszi, melyben minket is a maga oldalán akar látni és ott megtartani. Miles Christi, Krisztus katonái vagyunk e küzdelemben. A Sátán ereje már megtöretett Krisztus Urunk által a Kereszten, az ellene való küzdelem már csúcspontján túl van, de elkeseredettségében az utolsó napig fokozódik ez a Sátánra kilátástalan küzdelem. Most benne vagyunk e küzdelemben mi is és jaj nekünk, ha nem ilyen szemszögből látjuk, vívjuk e harcot és a Sátán időszaki részlet-eredményei elszédítenek bennünket. Isten harca ez, értünk és miattunk való harc ez. Ezért időszerű a 13. v. felhívása:

2. Vegyétek fel Istennek minden fegyverét! *A küzdelemben fegyverekre van szükség.* Isten adta fegyverek ezek. Az apostol korának modern fegyverei neve alatt vannak felsorolva, de isteni fegyverek. Mindegyikről szóltak már alapigéink külön-külön, most egybe vannak felsorolva. Csak egy támadó fegyver van közöttük: Isten igéje. Miért? Azért, mert a küzdelmet értünk Isten viszi, nekünk a maga oldalán oltalmat, biztonságot ad, ezért van annyi védőfegyverünk: igazság, békesség, hit, üdvösség. A támadó fegyverünk a kard: Isten igéje. Ezzel az ellenséggel szemben csak ez hasít utat és rejt magában megállhatást.

HOMILETIKAI IRÁNY. Igénk a végső keresztyén magatartást tárja elénk. Ennek megértésére napjaink keresztyénségének helyzete különösképpen segít bennünket. Elénk állítja a véget, hogy a közbeeső küzdelemben világosságot kölcsönözzön nekünk. Más, ha tudom, mi a tét, amire a küzdelem megy. Más, ha tudom, hol a helyem, mi a feladatom, mit köszönhetek Istenemnek már „most" és mi vár rám a végleges leszámolásnál. Krisztusban mindent megnyertem már, van „igazságom" (megigazult vagyok), van bűnbocsánatom, van benne békességem Istennel, van hitem, van üdvösségbizonyosságom. Védett helyre vitettem. Isten küzdelmét látom, magához vont, magánál akar megtartani, minden vándorhazai harcom számára egyetlen fegyverül Igéjét adta nekem.

Alkalmazásnál tehát: *a keresztyénség küzdelme áll a középpontban. Isten és Sátán nagy harcának szemszöge alatt.* Alpontokként kínálkozik az *ellenség*, mely ellen a küzdelem folyik; *fegyverek*, melyekkel Isten ellátott minket és végül a győzelem biztonsága, mely a Krisztusban már elvégeztetett.

Ne engedjük magunkat eltéríteni igénk szempontjaitól a már idejét mult, de visszatérő azon vélekedésekkel, hogy „nincs ördög" és hogy az Ige már nem áll meg kőszálként. Ezek is ama főellenség időszaki győzelmeihez tartoznak. Isten azért szedett ki minden földi fegyvert az egyháza kezéből, hogy újra az Igében legyen erős és diadalmas.

A VASÁRNAP JELLEGE. Az óegyházi evangélium (Ján. 4, 46—54.) beteg-gyógyítása az Újszövetség alapfelfogása szerint szintén az ördöggel szemben való győzelem, mely ezért az epistola gondolatvilágával szervesen kapcsolódik. *Novák Elek.*

Reformáció ünnepe

AZ ALAPIGE (Gal. 5, 1—15.) JELENTÉSE. Mi volt a történeti helyzet? Pál apostolnak sokfelé nyomában jártak a „judaisták" vagyis azok a zsidó származású keresztyének, akik bizonyos pontokon visszasüllyedtek a zsidó törvény-tartásba. Sokakat megzavartak. Pogányokból lett keresztyéneket is. Megtartattak velük ünnepnapokat (4, 10.) s egyéb szokásokat a zsidó törvény szerint. Most éppen azon a ponton vannak, hogy rábírják áldozataikat a körülmetélkedés végrehajtására! Ez ellen kel ki élesen az apostol.

Vagy-vagy elé állítja őket: *vagy Krisztus vagy a körülmetélkedés!* A kettő egymással nem fér meg. Érvei a következők:

1. *Aki körülmetélkedik, az a szabadság állapotából a rabszolgaságába süllyed vissza.* (1. v.) Ahogy a felszabadított rabszolga nem hallgat azokra, akik újra rabság igájába hajtanák őket, ők se hallgassanak a judaistákra. — (Ügyeljünk! A „szabadság" itt nem az ember által kivívott szabadság, hanem a Krisztus felszabadító cselekedete. Továbbá: nem általános humánus értelemben vett szabadságról esik itt szó, hanem kifejezetten a *törvény* alól való felmentésről, felszabadításról.)

2. *Aki körülmetélkedik, kötelezi magát az egész törvény megtartására.* (3. v.) Nem menthető tehát a judaista szellem azzal, hogy „csak" a körülmetélkedést akarjuk a régi törvényből, egyébként keresztyének vagyunk; sőt a körülmetélkedést is a teljes keresztyénség kedvéért, mert az Isten igazi népéhez, egyházához csak az tartozhatik, aki így meg van jelölve. Pál apostol nem ismer alkut! A törvény kerek egész. Aki egy-helyütt igájába hajtja fejét, azt mindenestül követeli magának.

3. *Aki körülmetélkedik, elszakad Krisztustól.* (2. és 4. v.) Krisztust teszi semmivé, az ő munkáját hatástalanítja. Minek is Krisztus váltsága, ha a törvény betöltéséből — magunk erejéből — megigazulhatunk? A valóság azonban az, hogy nem igazulhatunk meg cselekedeteinkből, mert nem tudjuk betölteni a törvényt. „Mi — vallja az apostol — hitből várjuk az igazság reménységét." (5. v.) Azaz, mi annak a megigazításnak reménységében élünk, melyet Isten fog cselekedni. Ezt pedig a *hit* várja, egyedül a hit, mégpedig a Krisztus váltságába, keresztjébe vetett hit (5—6. v.). (V. ö. a 11. versben a kereszt és körülmetélkedés botránkoztatásig menő ellentétét.) — Itt *végletes ellentétek* állanak fenn: nem kicsinységről, mellékes ügyről, hanem az

igazság megrontásáról van szó, melyért a zavargóknak az ítélet napján fe elniök kell. Haragjában el is ragadtatja magát az apostol: akik a körülmetélkedést annyira javasolják, legjobb lesz, ha kasztráltatják is magukat (mint a Kybele-kultusz papjai), talán akkor belátják igyekezetük hiábavalóságát. (7—12. v.)

Összegezve: ne körülmetélkedést, ne a törvényt, hanem *Krisztust és az evangéliumot és a keresztyén szabadságot válasszák!*

A 13. kk. versekben új gondolatsor következik. Elhárítja az apostol azt a veszedelmes félreértést, mintha a törvény alól való felszabadultság mármost jogot adna az érzéki-természetes ember szabad életmódjára. Nem. A hit a *szeretet* által munkálkodik. (6. v.) A *keresztyén* szabadság *szolgálatra* való szabadság: a felebarát iránt való szeretet gyakorlásában tölti be a törvényt. A judista úgy él a törvénynek, hogy elkülönül embertársától. A keresztyén ember szabadsága közösséget teremt. A törvényvallás egocentrikus; az evangélium felszabadít az önző törvénybetöltéstől és a felebarát javára tölti be a törvényt.

HOMILETIKAI IRÁNY. A reformáció nagy tanítását kell gyülekezetünk szívébe sulykolnunk: Solus Christus, sola gratia, sola fide. *Rámutathatunk Luther harcára, mit a katholicizmussal vívott.* Pál apostol harca újult meg az övében. A keresztyén egyház is egy darabig „jól futott" (7. v.), aztán „valami" odakerült Krisztus és az evangélium mellé; nem ugyan a körülmetélkedés, de az önmagára támaszkodó, jócselekedetekre építő, érdemre törő vallásosság. Bizony törvényvallássá lett. A katholicizmus — az akkori és a mai katholicizmus — kritikája után azonban rá kell térnünk *a mai evangélikusság kritikájára.* Vajjon nem került-e mi nálunk is a Krisztus mellé morál, idealizmus, üres protestálás? Nem vált-e a protestáns ember szabadsága szeretetlen individualizmussá? S egyáltalában Krisztusnak, az evangéliumnak centrális helye megvan-e még hitében, életében? Tanuljuk meg újra: szabadok vagyunk minden *szolgaságtól*, ezért legyünk szabadok minden *szolgálatra!*

AZ ÜNNEP JELLEGE. Az evangéliumi perikópa (Máté 5, 1—12.) voltaképpen „Mindenszentek" evangéliuma. A „boldogok" evangéliuma a megboldogult mártirokra és minden szentekre való emlékezés régtől fogva az egyházban. Egyik-másik boldogság-mondást össze lehetne kapcsolni a reformáció üzenetével, Luther életével is. De azért a reformáció igazi üzenetét az epistola szólaltatja meg. Ez egyenest erre választatott. *Scholz László.*

Szentháromság utáni 22. vasárnap

AZ ALAPIGE (Kol. 1, 9—14.*) JELENTÉSE. Pál apostol Timotheussal s talán más munkatársaival együtt római fogságban mindennapi imádságába foglalja a Kolossébeli gyülekezetet is. Nem ő alapította ugyan, hanem valószínűleg Epafrás, ki a jó hírt is hozza: Kolossé befogadta az evangéliumot! Pálék ettől fogva hálát adnak és *könyörögnek a további előmeneteléért.*

A könyörgő imádság tárgya kettős: növekedjenek az ismeretben és a keresztyén életben.

---

* Az egyházi év utolsó négy vasárnapja minden évben sorrakerül a liturgia szabálya alapján. Így ezen a vasárnapon — nov. 2-án — tulajdonképpen a Szentháromság utáni 24. vasárnap perikópái szerepelnek az idén.

1. *Növekedés az ismeretben.* Az evangélium befogadásával meg van alapozva már az ismeretük: „megismerték az Isten kegyelmét igazán" (1, 6. v.) (Epignózisz annyi, mint igazi,pontos ismeret, vallásos értelemben.) De a cél sokkal magasabb: „növekedjenek" benne (10 v.), „töltessenek be" vele (9. v.)! *Isten akaratának* megismeréséről van szó. Ebben nyilván benne foglaltatik mindkettő: az is, amit Isten tett a Krisztus által és az is, amit az övéitől követel.

Közelebbről meghatározza még ezt a megismerést az, hogy *sofia*-ban és *synesis*-ben adatik. Az előbbi az a bölcseség, mely bepillant a nagy összefüggésbe, az Isten váltság-munkájának egészébe. Az utóbbi pedig az a praktikus életbölcseség, mely konkrét esetekben helyesen tud választani, dönteni. Mindkettő lelki, *pneumatikus* adomány, csak a Szentlélek adhatja. (9. v.)

2. *Növekedés a keresztyén életben.* Ennek együtt kell járnia az ismeretben való növekedéssel. Az Isten akaratának megismerése sohasem lehet terméketlen tudás. Avégett adatik, hogy belevigyen a keresztyén életbe. *„Járjatok méltóan az Úrhoz,* teljes tetszésére": ez a keresztyén életfolytatás magas mértéke. Krisztus tisztességére folytatott élet! (10/a. v.)

Részletekbe menve három vonást emel ki az apostol: a) A keresztyén élet *jócselekedetekkel teljes.* Az Isten akaratának megismerésében való növekedés gyarapítja a jócselekedeteket. A jócselekedetekben való gyarapodás növeli az Isten igaz megismerését. A kettő kölcsönhatásban áll egymással. (10/b. v.) b) A keresztyén élet *teherbíró.* Kitart a próbákban. Nem indul haragra az igazságtalanságokon, hanem tűr. (11. v.) c) A keresztyén élet *örvendezve reménykedő.* Nem fásultan tűr, hanem hálaadással megy elébe örökségének. (12. v.)

Az utolsó két versben (13—14.) a könyörgő imádság tárgyáról átsiklanak a szavak *Isten nagy cselekedeteinek* felragyogtatására; a gyülekezetről — magára Istenre! Az ismeretben és keresztyén életben való növekedés *lehetősége* abban az Atya-Istenben van, aki a) a gyülekezet tagjait kiragadta az ördög hatalmi köréből, b) átvitte őket Krisztus országába, c) nékik Fia áldozatáért bűnbocsánatot adott.

HOMILETIKAI IRÁNY. *Magas cél — biztos alap.* Ez lehetne igehirdetésünk témája. Biztos alapunk az Isten nagy tettei (13—14.) Ezeknek valóságára, meglétére ma újra meg kell nyitnunk a gyülekezet szemét. Aki a gyülekezethez tartozik, az nem pogány, nem az ördög sötétségének a foglya, nem váltság és bocsánat nélkül veszendő. Ha azután megnyitottuk a gyülekezet szemét ennek meglátására és hálás elfogadására, akkor föl kell emelnünk tekintetét a magas célra: Isten akaratának teljes megismerésére és az Úrhoz méltó élet folytatására! (9—12.) Milyen sekélyes a mai gyülekezet istenismerete, bibliai tudása, mily kevés időt fordít Isten dolgainak meditálva-imádkozva való kutatására; mily alacsony az életeszménye is, morzsa-eredményekkel beéri. Növekedjetek!!

A VASÁRNAP JELLEGE. Az ó-egyházi evangélium (Máté 9. 18—26.) és epistola kapcsolata laza. Az egyházi esztendő utolsó szakasza következik, mely a végső dolgokra irányítja tekintetünket. Az epistola éppen csak hogy kóstolót ad ebből a 12. versben, midőn a szentek örökségéről szól. Az evangéliumban Jézus gyógyítása és halott-támasztása már erősebb kóstoló az eschatonból. Ezen a ponton tehát a perikópák találkoznak. De az epistola főtartalma nem az eschaton, ezért igehirdetésünkben sem szabad, nem is szükséges a vasárnapnak ezt a jellegét kidomborítanunk. *Scholz László.*

Szentháromság utáni 23. vasárnap

AZ ALAPIGE (I. Thess. 4, 13—18 *) JELENTÉSE. Az őskeresztyénségben uralkodó elgondolás volt az, hogy már az első nemzedék idejében bekövetkezik Krisztus Urunk dicsőséges visszatérése és Isten országának elkövetkezése az új aeónban. Ezen uralkodó várakozást azonban a tapasztalati tény áthuzta. Keresztyének is meghaltak és nem érték meg az Úr dicsőséges visszajövetelét. Alapigénkben mintegy feleletet kapunk ezen *„csalódás" leküzdésére ill., megoldására.* A „csalódás" teljes közepén vagyunk e levél kapcsán, mert itt is még csak bizonyos eltolódás van feltételezve az Úr visszajövetelét illetően. De már „dogmaszerűen" megoldást nyer ezen „fájó" kérdés. *Tudatlanságnak nevezi az apostol az elaludt keresztyének sorsa feletti aggodalmaskodást és az Úr szavára való hivatkozással oszlatja el azt.* Az Úr szavának szabad idézését kell keresnünk a 15. vagy a 16. versben. Nem lehet tehát arra gondolni, ami akkor megtörtént, hogy, akik meghaltak és nem érték meg az Úr visszajövetelét, azok mind az Úr vacsorájának méltatlan vétele miatt haltak el (I. Kor. 11, 30).

Az apostol az Úr igéjére hivatkozik és így jut arra a megállapításra, hogy *az Úr szerint így kell ennek lennie, hogy sokan elhalnak, de majdan feltámasztatnak amaz utolsó napon és ezek semmiben sem lesznek hátrányban azokkal szemben, kik visszajövetelekor életben lesznek.* Tehát nem elképzeléssel él az apostol, hanem az Úr igéjének alkalmazását használja és alkot „dogmát." Jézus is meghalt és feltámadott. A keresztyének is, kik elhaltak, *vele együtt* aludtak el és *vele együtt* térnek vissza. Nincs itt képzelet az apostol részéről, hanem az Úr igéjének, cselekvésének alkalmazása, a keresztyén reménység végső dolgainak lassú meggyökeresztetése. A keresztyén reménység igeszerű kiépülését szemléljük itt egy bizonyos ponton és nem átfogó egészében. *A főkérdés: mi lesz azokkal, kik már elaludtak? Ez lesz: Krisztusban aludtak el és vele együtt térnek vissza. Azért vigasztaljátok egymást ezen beszédekkel.*

Drágagyöngye ezen alapigénknek az a megállapítása: *„elaludtak a Jézus által, övele együtt." A keresztyének halálának reménységben és vigasztalásban felülmulhatatlan megállapítása ez.* Ment minden filozófiai elemtől, lélekhalhatatlansági kölönctől és egyebektől. Lutherünk is erre tette rá az újját a legnyomatékosabban. Ez a halál, az Úrban elhaltak halálának teológiai megállapítása, melyben a keresztyén szív elcsendesedik és igaz békét nyer.

HOMILETIKAI IRÁNY. Az egyházi év vége felé járva, eszkatológiai igék sorában mozgunk. Különösen alkalmas arra, hogy a keresztyén reménység alapjai feltáruljanak gyülekezeteink előtt. Nem elhaltaknak szóló ige ez, hanem *a halál előtt állóknak szóló vigasztalás és reménység.* Igehirdetésünknek tehát *az Úr szerinti halál képét és jelentőségét kell felrajzolnia.* Az Úrban való elaluvásra készítsen fel és ne az elmulás kikerülhetetlensége ködljék a gyülekezet elé. Ne emberi gondolatok, filozófiai eszmék töredékei vezessenek bennünket, hanem az Úr igéjének a

* Szentháromság utáni 25. vasárnap alapigéi kerülnek idén erre a vasárnapra.

halál sötétségeit átvilágító fényei. *Olyan sors ér a halálban, amily sorsot kerestél magadnak. Ha Krisztussal kötötted össze a halálban is éltedet, vele együtt érsz révpartra.* Ahogyan benne keresed és találod meg életed égető kérdéseinek megoldását, úgy találod meg benne és általa halálod örökélted megoldását is. *Félre a Krisztuson kívüli megoldásokkal,* félre az emberi gondolatok, eszmék csábképeivel, hamis vígasztalásaival, egyedül az Úrra hagyatkozhatsz, vele és benne van elrejtve életed, halálod és üdvösséged. Persze az első az, hogy míg itt vagy, elfogadd megváltásának áldásait, bűnbocsánatát, benne való hitet, hogy reménységének részese is lehess. Ez első nélkül nem vígasztalhatod meg magad e beszédekkel. Minél kevesebb fantázia a halállal kapcsolatban és minél több együttlétel Krisztusoddal itt, hogy ott is vele lehess.

A VASÁRNAP JELLEGE. Evangélium (Máté 24, 15—28) és epistola az eszkatológiában egybecsengő. Az Úr szava és az apostol igehirdetése összefonódnak, s egy egészet alkotnak a keresztyén reménységben.

Novák Elek

Szentháromság utáni 24. vasárnap

AZ ALAPIGE (II. Thess. 1, 3—10*) JELENTÉSE. Három gondolat: *1. Hálaadás csendül meg a gyülekezet hitben és szeretetben való növekedéséért. 3. vers.* Az eredeti szöveg szerint: „...hatalmasan megnövekedett hitetek és megsokasodott mindegyikőtöknek szeretete egymás iránt." Hangsúly esik arra, hogy a kölcsönös szeretet megerősödése a gyülekezet *minden egyes* tagjáról elmondható.

2. Előtűnik a háttér: külső szorongattatás. 4. vers. Keresztyénségükben való belső erősödés üldöztetés közben történik. Annál több oka van Pálnak arra, hogy boldogan emlegesse őket példaképpen azokban a gyülekezetekben, ahol éppen jár.

3. A külső szorongattatás az utolsó ítélet fényébe kerül. 5—10. vers. Az Isten országáért való szenvedés *jele* annak, hogy az utolsó ítéletkor megnyilik előttük Isten országa (5. v. endeigma = bizonyíték, jel. A pontosabb fordítások nem felszólító módot használnak — „...hogy méltóknak ítéltessetek" —, hanem jelen vagy mult időt: „...méltóknak ítéltettek...", ill. „...méltóknak ítéltettetek...") — Az utolsó nap *kettős ítéletben az egyház üldözőinek* (6/b. v.) — akik „atheisták" és elutasítják a Jézus Krisztusról szóló üdvözítő üzenetet (8. v.) — örök romlás lesz büntetésük (9. v.), végső szorongattatás a mai szorongatásért (6. v.). A *9. v.-ben:* „az Úr ábrázatától és az ő hatalmának dicsőségétől" — kétféleképpen érthető. Vagy: „*távol* az Úr ábrázatától s az ő hatalmának dicsőségétől." A kárhozat lényege: az Istentől való elhagyatottság. Vagy: Ezs. 2, 10. 19. 21. értelmében. Tehát: Isten arcával és dicsőségével való szembetalálkozás lesz rajtuk ítéletté, nem állhatnak meg az Isten színe előtt. — Az *egyháznak* pedig („néktek... mivelünk együtt" 7. v.), a Jézus Krisztusban hívőknek (10. v.), örök nyugodalom lesz osztályrészük szemben a jelen zaklattatásával (7. v.). A „nyugodalom" nem a lati lépcsőben halad előre perikópánk:

* A Szt. u. 26. vas. perikópái kerülnek idén erre a vasárnapra.

semmittevésnek, még kevésbbé a megsemmisülésnek értelmében, hanem jelenti a földi bajok, hányattatás, üldöztetés, szenvedés megszűnését („Van Isten népének szombatja... Dt. ék. 374, 9.) — A kettős ítélet az eljövendő kinyilatkoztatás napjához (7. v.: „Jézus Krisztus apokalüpszisakor"), *Jézus diadalmas* (7/b. v.) *és borzalmas* („tűznek lángjában" 8. v.) *eljöveteléhez* kapcsolódik. Akkor majd nyilvánvaló lesz Krisztus dicsősége a ma még üldözött, megvetett, de akkor megdicsőített szentjein, és nyilvánvalóvá lesz csodálatos hatalma a ma még erőtlenséggel küzködő, de akkor magához hasonlóvá tett hívőkön (10. v.) Krisztus lesz csodálatos az üdvözültek *láttán* és az üdvözültek *szemében*. — Ide pedig az út ott kezdődik, hogy *hittek az apostol és társai bizonyságtételének:* 10. v. Az evangélium hírdetésétől és elfogadásától Krisztus csodálatos hatalmáig és dicsőségéig az üdvözültek körében: ez a távlat!

HOMILETIKAI IRÁNY. Az *ecclesia militans és triumphans, a harcoló és diadalmas egyház* tárul elénk az alapigéből. *Ma: militans.* Ellenségtől szorongatott, szenvedő egyház. Belülről is harcolnia kell: tagjainak hitben és szeretetben és kitartó reménységben való erősödéséért. *Egykor: triumphans.* Az üdvözültek boldog serege. Ez a győzelem az utolsó ítélet rettenetén át lesz az övé, s Krisztus dicsősége és csodálatossága növekszik általa. Ehhez a harcoló és diadalmas egyházhoz való *tartozásod* pedig azon fordul meg, hogy hiszel-e a Jézus Krisztusról hangzó bizonyságtételnek és engedelmeskedsz-e a meghallott igének.

Az igehírdetés közben *két veszélytől* is óvakodjunk: a bosszú gondolatának ószövetségi hangjaitól és a „reakciós félreértés" lehetőségétől. Gondolok az utóbbinál arra, nehogy hallgatóink az üldözőket és üldözötteket egyszerűen pártok vagy nagyhatalmak szerint csoportosítsák. Politikai nézetek vagy elvett földbirtokok senkit sem tehetnek még az ecclesia militans tagjává, csak növekedő hite és szeretete és Krisztusért való szorongattatása.

A VASÁRNAP JELLEGE. Az utolsó ítélet gondolatát az ó-egyházi evangélium (Máté 25, 31—46) a Krisztusért szolgáló szeretetnek, az epistola a Krisztusért szenvedő hitnek és engedelmességnek vonalán fejti ki. A vasárnap témája: *az utolsó ítélet*, de az evangéliumban a cselekedetekre, az epistolában az üldöztetésre vonatkoztatva.

Veöreös Imre.

Szentháromság utáni 25. vasárnap

AZ ALAPIGE (II. Pét. 3, 3—14*) JELENTÉSE. A második keresztyén nemzedék számára égető kérdéssel küzd itt a Péter-féle második levél: *Hol késik Krisztus visszajövetele?* (4/a. 9/a. v.) Az első keresztyén nemzedék több kijelentésre is támaszkodva — pl. Máté 24, 34 — saját életében várta Krisztus második eljövetelét s ennek a várakozásnak egész feszültségében élt, gondolkozott, foglalta el helyét a világban. Ez a nemzedék meghalt (erre vonatkozik: „az atyák elhunytak..." 4. v.) és a világ élete változatlanul folyt tovább, csak úgy mint régen (4/b. v.). Ennek láttán Krisztus visszajövetelével nem számoló tévelygés ütötte fel a fejét tanításban is, életben is

* Szentháromság után az utolsó, 27. vasárnap alapigéje.

(3. v. Valóban, ha nincs eschatológia, nyugodtan élhet mindenki ösztönei és vágyai szerint.). A kérdésre tehát a *választ* a tévtanítók érvelésével szembeszállva adja meg alapigénk.

A felelet *első* részlete: Éppen a „gúnyolódó" tévtanítók fellépése *a jele az utolsó idők közelségének. 3. v.*

A felelet *következő* részlete: *Teljesen Isten szavától függ ennek a világnak léte. 5—7. vers.* Ezt „szándékosan hagyják figyelmen kívül" (így fordítja Czeglédy az 5. vers elejét). Isten két világítéletének eszközeként két őselem szerepel: a víz és a tűz. Az első — a víz — az özönvízben pusztította el az akkori világot; a második — a tűz — az utolsó napon fogja elpusztítani a mai világot. A víz különben a teremtéskor is szerepet játszott (5 v. Magyarázata két ószövetségi hely: I. Móz. 1, 2 és Zsolt. 24, 2.). Az elemek azonban nem önhatalmuak; a két világítélet sem csupán természeti katasztrófa, megvadult elemek szörnyű tombolása. *Isten szava egyedül a világteremtő, világfenntartó és világpusztító hatalom.* (Lásd: „Isten szavára ... ugyanazon szó által..." 5. 7. vers.) A mai fennállása tehát nem bizonyíték a végső ítélet ellen, mert ma is ugyanaz a szó őrzi, amely majd véget vet neki.

A felelet *harmadik* részlete: *Isten időszámításához törpe a miénk. 8. v.* Egy nap az Úrnál — lent a földön ezer esztendő: ezt az „arányt" fejezi ki a versnek mindkét fordulata. Különben idézet: Zsolt. 90, 4. Ami itt lent hosszúnak tűnik, az örökkévalóság óráján suhanó pillanat csupán. Krisztus visszajövetelének közelségét nem lehet földi naptár szerint mérni.

A válasz *negyedik* részlete: *Krisztus „késése" Isten hosszútűrésének jele. 9. vers.* Az emberiségnek adott idő — kegyelmi idő: szent lehetőség a megtérésre. Isten nemcsak maroknyi tanítvány sereget akar megmenteni, hanem minél többeket, mindenkit. A „némelyek" a 9. versben célzás a szóbanforgó „gúnyolódókra" (3. v.). Minden újabb óra — nem halogatás Istentől, hanem újabb lehetőség *nékünk.*

A kételkedő kérdésre adott válasznak *utolsó* részlete: *Krisztus visszajövetele váratlan lesz. 10/a. vers.* A tolvaj hasonlatát Jézus és Pál is használja ugyanilyen értelemben.

A többi, ami még igénkből hátra van, már nem annyira válasz, tévtanítással küzdő párbeszéd, hanem *tanítás az utolsó napról.* Három gondolatban foglalható össze:

a) *Igénk megrajzolja a világítéletet. 10/b. 12/b. vers.* (Idevehető a 7/b. vers is.) A föld és az ég tűzbe borul, az azokat alkotó anyagok felbomlanak mindazzal együtt, ami emberkéz alkotása a földön. *Az utolsó ítélet szemléltetése tehát a lángoló világ képe.* Az ítéletben együtt lángol minden anyag, dolog, élőlény a hitetlen emberekkel, ahogyan elpusztult Noé idejében (7/b. v.).

b) *Igénk megvillantja az új világ körvonalait is. 13. vers.* Az embernek és természetnek megújult világa („új *föld*"), Isten ma még elképzelhetetlen, csodálatos világa lesz az, amelyben minden pontosan az Isten akaratának megfelelő lesz (ezt jelenti az „igazságban lakozik"), amint az első teremtésről a kezdetben elmondható volt: „ímé igen jó" (I. Móz. 1, 31.).

c) Ezt az árnyékos és napfényes utolsó napot, a mai világ elmulását és új világ támadását *Isten ígérete* biztosítja („ígéret" 9/a. 13. v.). *Isten ígéretének teljesülésére, az utolsó ítélet gondolatától fegyelmezett, szent, tiszta élettel s mégis nem félelmes rettegéssel, hanem „békességben"* (Istentől és Istennel) *várunk — sürgető, óhaitozó várakozással. 12. v.*-ben „sóvárogjátok" — az eredetiben: siettetitek,sürgetitek. Továbbá: *11. 14. vers.*

HOMILETIKAI IRÁNY. Ma méglovább romlott a helyzet az egyházban, amint II. Péter levelének korában. Az első nemzedék eschatológiai feszültségét akkor kételyek kezdték lazítani, de azért még mindíg problémaként izzott. A későbbi és a mi korunk keresztyénségéből azonban már egészen kiveszett a világ elmulásának és új világ várásának feszítő ereje. Mintha ez a föld örökké fennállana, úgy rendezkedett be az egyház és így tekint körül a keresztyénség. Vállalja a kultúrát, civilizációt, nemzeti élet feladatait stb. — jó is hogy vállalja, mert ameddig a födön él, van ezekben is szerepe, de talán túlságosan belesüllyedt ezekbe. S vele együtt süllyedt a szekularizálódott keresztyén ember. Ebben a helyzetben egészen döntő ébresztő üzenete alapigénknek:

1. Ez a mai világ egy végső, ítéletes katasztrófa felé halad, amelyből csak halvány izelítőt ad igénk képe a lángokban felbomló égről és földről. Az atómbomba korszerű illusztráció ehhez, de csak illusztráció. Azt a napot emberszem el nem képzelheti, csak sejtheti. A világ létét ma csak annak köszönheti, hogy még nem ütött Istennek az örökkévalóságot mérő órája, de nem tudhatjuk, hogy nem tartunk-e a huszonnegyedik órában. — *2. Az emberiség jelene csodálatos lehetőség.* Amint nekünk személy szerint is minden óránk kegyelmes szent lehetőség: még nyitva az ajtó! A misszió, az evangélizáció, a bizonyságtétel sürgőssége következik ebből egyfelől: Isten nem hiába halasztja még a nagy napot. Másfelől a megtérés parancsa következik önmagamra nézve. — *3. Az utolsó napnak meg kell látszania már most a keresztyének életén.* Aki tudja, hogy egyszer mindennek vége lesz és jön az ítélet, annak az életében több lesz a komolyság, a fék, a tisztaság, a szentség. És aki tudja, hogy ez után a föld és élet után szebb, igazibb és jobb következik a hívőkre, az boldogan tekint előre a régiből, az átokvertéből az újra, az áldottra. *Meg kell tanulnunk a keresztyén életet újra az utolsó nap felől, az utolsó nap fényében, élni.*

A VASÁRNAP JELLEGE. Az óegyházi evangélium: Máté 25, 1—13. teljesen egybecsendül az epistolával: *Krisztus visszajövetelének várása* — a nap témája. De míg az evangéliumban ez inkább *személyes sorsunk* szempontjából nyer megvilágítást, addig az epistolában *az egész világ és az egész emberiség sorsa* kerül előtérbe. *Veöreös Imre.*

Reggeli könyörgés alapigéi

október 27-től november 29-ig.

Szentháromság utáni 21. hét. Október 27. Ef. 5, 15—21. Október 28. II. Tim. 2, 1—5. Október 29. I. Kor. 9, 19—23. Október 30. I. Kor. 9, 13—18. Október 31. I. Thess. 5, 5—11. November 1. I. Kor. 7, 29—31.

Szentháromság utáni 22. hét. November 3. Jeremiás 17, 5—10. November 4. II. Kor. 6, 14—18; 7, 1. November 5. Lukács 6, 43—49. November 6. Róm. 1, 11—17. November 7. Jeremiás 20, 7—11. November 8. I. Kor. 3, 11—23.

Szentháromság utáni 23. hét. November 10. Fil. 3, 20—21; 4. 1. November 11. II. Tim. 1, 6—12. November 12. Máté 22, 23—33. November 13. II. Kor. 5, 1—10. November 14. II. Kor. 4, 13—18. November 15. Ján. 3, 16—21.

Szentháromság utáni 24. hét. November 17. Máté 24, 1—14. November 18. Máté 24, 15—28. November 19. Róm. 2, 1—11. November 20. Jel. 2, 1—7. November 21. I. Pét. 4, 12—19. November 22. Máté 24, 43—51.

Szentháromság utáni 25. hét. November 24. I. Thess. 5, 1—10. November 25. Zsid. 12, 12—17. November 26. Márk 13, 32—37. November 27. Kol. 4, 2—6. November 28. Luk. 13, 22—30. November 29. Máté 11, 16—24.

Kuthy Dezső püspök búcsúzik

Kuthy Dezső, a Dunáninneni Evangélikus Egyházkerület püspöke, folyó évi augusztus hó 25-én püspöki tisztéről lemondott és benyujtotta nyugdíjazása iránti kérelmét.

Egyházat építő programmal jött, szépséges álmokkal, messzemenő tervekkel, a szolgálatban való elégésnek szent szándékával. Istentől Nehemiás kürtjét kérte. De amikor úgy érezte, hogy a háború nyomorúságában szerzett betegsége, hangszálbaja lehetetlenné teszi ígéreteinek és reményeinek valóraváltását, főpásztori szolgálatának maradék nélküli teljesítését, elhatározta, hogy a főpásztori széket olyan utódnak adja át, aki teljes erejének birtokában valóra fogja váltani mindazt, amiről ő álmodott.

A főpásztor megrendítő elhatározása szinte példa nélkül áll az egyház történetében. Lutheri cselekedet. Nem tehetett lelkiismerete ellen, amely arra kényszerítette, hogy félretéve egyéni, családi érdeket, diadalra juttassa az egyház iránt érzett nagy felelősségét. Mivel érezte, hogy szónoki hang nélkül, beteges testtel nem járhatja be egyházkerületének városait, falvait, hogy személyes jelenlétével, prédikációival utat mutasson népének, csendesen félreállt, meghajolva Isten kifürkészhetetlen szent akarata előtt, Isten ügyének, az egyházkerület és népének érdekében.

Cselekedete kell, hogy felébressze Isten alvó szolgáit. Milyen más lenne az egyház élete, ha csupa ilyen élő lelkiismeretű férfiak állnának az egyházközségek élén és az egyházi közigazgatás kormányrúdja mellett! Micsoda átalakulás menne végbe nemcsak az egyház, hanem a nemzet életében is, ha ilyen felelősségtudattal és élő lelkiismerettel vizsgálgatnák a vezetők minden cselekedetüket és minden elhatározásukat! Új életnek árja hömpölyögne végig az egyházban, ha azok, akik úgy érzik, hogy Isten céljai szolgálatában már alkalmatlan eszközök, átadnák helyüket azoknak az új erőknek, amelyek élő lelkiismeretü emberek szívéből törnek elő!

De van a főpásztor cselekedetében még egy megnyugtató mozzanat: Ha Isten ki is vette kezéből a kürtöt, nem vette ki lelkéből a tapasztalatokat, bölcsességet és tetterőt, hogy azzal továbbra is szolgálhassa a lutheranizmus ügyét, azzal a kötelességtudattal, azzal a precizitással és azzal a lelkismeretességgel, amellyel minden munkáját egész eddigi életén át végezte.

Nemcsak kürt zengése, hanem szemnek villanása, halk szó suttogása is hirdetheti Istennek nagyságos dolgait. Ezek legyenek annak eszközei, aki immár átadja a kürtöt.

Isten áldása kísérje további szolgálatát!

Csekey Zoltán.

Piri Károly †

Szeptember 21-én, vasárnap reggel, egy budapesti kórházban, súlyos operáció után gyógyulóban, Isteni dicsérő vidám lélekkel készült a vasárnap megünneplésére, mikor mosdás után hirtelen szívéhez kapott s pillanatok alatt a halálba roskadt lelkészi karunk egyik rokonszenves, melegszívű tagja: Piri Károly szendi lelkésztestvérünk. 1878-ban született Dákán, Pápán Gyurátz Ferenc keze alatt nőtt fel, középiskoláit ugyanott, a teológiát Sopronban és a greifswaldi egyetemen végezte. 1903-ban lelkésszé avatták, pápai segédlelkészkedése után 1904 karácsonya óta volt a komárommegyei szendi egyházközség lelkésze.

Majdnem 43 évre terjedő lelkipásztori működése példát mutatott arra, hogy miként őrizheti meg a lelkész hívei szeretetét még öreg korára is. Lelkipásztor volt a szó legnemesebb értelmében. Nem volt híve, betegje, kit fel ne keresett volna, vagy akik fel ne kerestek volna. Kevés parókián kötöztek be annyi lelki és testi sebet, mint a szendi evangélikus lelkészlakon. Sebeket kötöző munkájában hűséges támogatója volt három évvel ezelőtt elhúnyt hitvestársa, de nagy családjának tagjai is belekapcsolódtak a lelkeket Krisztushoz vezető szent munkájába. Az Élet kenyerével táplálta naponkint lelkét, ezt a szokását egykori principálisától hozta magával, kinek szigorú tekintete az iróasztala feletti képről kísérte szeretett tanítványának munkásságát. Hivatali munkájában rendkívül pontos és lelkiismeretes volt. Irodája, számadási könyvei például szolgálhatna minden lelkészi hivatalnak. Hivei — a vihar elmultával — meghatható ünnepségen emlékeztek meg lelkipásztoruk működésének 40-ik évfordulójáról s elhalmozták szeretetük és ragaszkodásuk jeleivel. Ennek legjellemzőbb példája, hogy mikor most a fogathiány miatt a lelkészi javadalmi földeket nem lehetett bérbeadni, a hívek minden panaszkodó szó nélkül visszaállították a közmunkát. Kiki végezte a fogatos munkát, ahogy legjobban tehette, a gyalogos munkára pedig az ifjúsági egyesület tagjai vállalkoztak — szeretetből.

Sírja mellett úgy a református, mint a róm. kat. egyház papja kifejezést adott a vesztés fájdalmának. Megfáradt teste a magaültette óriás oszlop-thuyák alatt pihen a szendi temetőben, üdv után szomjúhozó lelke — hitünk szerint — bizonnyal színről színre látás boldog örömére jut a feltámadásban annak a kegyelméből, akinek dicsőségét kereste egész életével.

Magyar Géza.

Liturgikus magatartás

Tárgyszerűség és egység!

Örömmel állapíthatjuk meg *egyházunk megújhodásának* számos jelét. Ennek a megújhodásnak a sodrába ellenállhatatlanul belekerül majd *az egyház kultikus, általában liturgikus élete is.* Legnagyobb áldása természetesen a liturgikus alkalmakkor történő *igehirdetés elmélyülése* lesz, de kiterjed majd a liturgikus alkalmak és cselekvények *rendjére és formáira* is. Ezek között semmiképpen sem mellékes *a lelkésznek, mint liturgusnak, a különféle szent alkalmakkor tanusítandó magatartása.*

Az általános megújhodás keretén belül ezt a magatartást is *revizió alá kell venni.* Erre *két szempontból* lesz szükség.

Az egyik a tárgyszerűség szempontja. Minden hivatás-teljesítés a külsőségekben is illeszkedést kíván a hivatás természetéhez. Gondoljunk a tanító viselkedésére osztálya előtt, a bíróéra a törvényszéki tárgyalóteremben. Fokozott mértékben áll ez az elkötelezés a liturgusra. Nemcsak emberek előtt végzi szolgálatát, hanem minden más hivatás-teljesítésnél is közvetlenebbül Isten színe előtt is áll. *Nem emberi, földi ügyet képvisel, hanem Isten küldetésében cselekszik. Magatartását tehát a legmagasabbrendű tárgy határozza meg, t. i. Isten ügye.* Ez a körülmény szükségképen nemcsak a legnagyobb mértékben *fegyelmezi,* hanem *formáiban is irányítja* azt a szolgálatát, amelyet a különféle alkalmakkor végez.

Ha ezeknek az alkalmaknak szemlélete és értelmezése egységesen helyes, akkor a hozzájuk illeszkedő magatartásnak is egységesnek kell lennie. Mégpedig külső formáiban is. *A második szempont tehát az egység szempontja.*

Tagadhatatlan, hogy egyházunkban a lelkész liturgikus magatartására való figyelem háttérbe szorult és ennek következtében ennek a magatartásnak, a liturgikus cselekvés formáinak terén is rendetlenség és önkény kapott lábra. Az egységes istentiszteleti rend bevezetése csak egy lépés volt az általános liturgikus rendetlenség megszüntetésére, de elmaradt a másik lépés, amely *az egységes istentiszteleti rend keretében a liturgusok egységes magatartását* szabályozta volna. Egyáltalában nem történt meg a *kazuáliák* rendjének egységesítése és ezen a téren a legkaotikusabbak a liturgusok *magatartásának formái* is.

Ezeket a formákat nem kell teljesen újonnan megállapítani, ill. a liturgikus cselekvényekből levezetni. Készen találunk bizonyos egyházi *tradiciót.* Ezt csak élettel kell megtöltenünk, egyes formáit pedig az evangélikus istentiszteleti, liturgikus élet mértékével mérnünk. Mivel u. i. a legrégibb időkig nyúlik vissza, részben a meg nem reformált liturgikus életnek olyan elemeiből nőtt ki, amelyeket az evangélium megvilágításában másképpen kell szemlélnünk.

Ha ezt megtesszük és így eljutunk helyes evangélikus liturgikus magatartás formáinak a megállapításához, akkor *jó evangélikus szellemben járunk el.* Ennek igazolására csak *két adatra hivatkozunk a reformáció századából.* Az 1542-i wittenbergi rendtartás megállapítja, hogy az ceremóniák, éneklés, öltözködés, szertartások végzése *egyforma* legyen. Az 1598-ban készült strassburgi rendtartásban ezt olvassuk: „... Bizonyos rendnek kell lennie, hogy milyen helyen, milyen személyek által és *milyen módon és formában* végeztessék az igehirdetés, a szentség kiszolgáltatása, az imádság, mi kerüljön előre, mi következzék utána. Az ilyen ceremóniák nem egyebek épületes emlékeztetésnél, hogy Krisztus gyülekezetében nagy, magasztos, komoly cselekvények végeztetnek." Ugyanez a rendtartás a felsőbbség kötelességévé teszi az őrködést, hogy minden ceremóniában az összes templomokban, városokban és falvakban egyaránt, *általános egyformaság* uralkodjék. Ezek a reformáció századából származó rendelkezések, amelyeket sűrűn követtek mások is, igazolják, hogy *nem jelent visszasüllyedést a merev római katolikus formaszerűségbe az a kívánság, hogy a liturgus magatartása bizonyos egységesen szabályozott mozdulatokig kötött legyen.*

Ilyen egységes, tárgyszerű liturgikus magatartás kialakulásához kívánnak segítséget nyujtani a következő fejtegetések. Sorra vesszük a főistentiszteletet a jelenleg érvényben lévő rend szerint, majd a kazuáliákat és reámutatunk a legfontosabb szempontokra, amelyek a liturgus számára szolgálatának helyes külső elvégzésében irányításul szolgálhatnak.*)

*) Az idevonatkozó bőséges irodalomból főképpen Mehl O.: „Das liturgische Verhalten. Beiträge zu einem evangelischen Zeremoniale und Rituale" c., 1927-ben megjelent, művére leszünk figyelemmel.

1. A liturgus öltözködése

Evangélikus liturgikus öltönnyé az ú. n. *Luther-köntös* lett, amely eredetileg a doktorok öltönye volt és formája szerint közelál az egyes országokban használatos bírói talárhoz. Északi országokban megmaradt a színekben és formákban gazdag tradicionális öltöny. Utolsó maradványaként nálunk is fennmaradt a bizonyos alkalmakkor használható *karing* (superpelliceum), amelyet tévesen mondanak albának. Ez ugyanis földig érő és szűk ujjú liturgikus öltöny.

A MELE elnöke 1938. január 21-én az egyházkerületek püspökeihez intézett 3/1938. sz. levelében többek között közli a lelkészek közgyűlésének azt a határozatát, hogy „a reverenda és az ezzel együttjáró Mózes-tábla és süveg *kizárólag csak hivatalos funkciók végzésekor használható.* Igy tehát *fogadásokhoz, köszöntésekhez, polgári vagy egyházi hatóságok üdvözléséhez a reverendát felvenni és használni nem szabad.* Reménlünk kell, hogy a lelkészek azóta már mindenütt ehhez az önmagukra kötelezőnek elfogadott saját határozatukhoz, ill. tilalmukhoz tartják magukat. A felsorolt

tilalmazott alkalmak mellett kiegészítésül meg kell említenünk pl. *a különböző egyházközigazgatási közgyűléseket és iskolai vizsgákat is, amelyekre a tilalmat értelemszerűen szintén vonatkoztatnunk kell.* Ha már elveszítettük és érthető okokból nem vezethetjük be újra az ősrégi, eredetük szerint is liturgikus öltönyöket, ne profanizáljuk tovább az eredetileg profán, de ma már liturgikussá vált egyszerű öltönyünket.

A MELE a Luther-köntös *szabását* is kötelezően megállapította. Ehhez is tartsuk magunkat. Egyéni ízlés érvényesülésének itt nincs helye. Általánosságban pedig megállapíthatjuk, hogy a liturgikus öltönyön semmiféle vonatkozásban, semmiféle apróság se tűnjék fel. Ami feltűnő, magára vonja a figyelmet és többnyire megbotránkoztat. Mind a kettővel pedig vétkezik a liturgus szent szolgálatának lényege ellen.

Természetes dolog, hogy a liturgikus öltönynek kínosan *tisztának* kell lennie. Nemcsak átvitt, hanem szószerinti értelmében is igaz a mondás, hogy a Luther-köntösön a legkisebb porszem is meglátszik. Meglátszik, feltűnik és megbotránkoztat. Szakadás se legyen rajta, rojtok se lógjanak az ujjáról, vagy ússzanak a szegélye után. Nem illik a liturgikus cselekvény ünnepélyességéhez a kopott, megzöldült öltöny sem. Talán megérjük még azt az időt, amikor minden sekrestye felszereléséhez hozzátartozik majd a gyülekezet által beszerzett és időnként megújított reverenda is. Akkor nem lesz szükség arra sem, hogy karon, vagy bőröndben mindenüvé magunkkal vigyük a magunkét. A bőröndben gyűrődik, a karon pedig az utcán belepi a por. Egyik defektus sem illik hozzá, de a karon hurcolása sem válik ünnepi jellegének javára.

A „*Mózes-tábla*" szabását is előírta a MELE. A kettős vászonszalagnak egyébként semmi köze Mózes tábláihoz. Kissé különös is ez az elnevezés a törvénnyel szemben az evangéliumot hangsúlyozó evangélikus egyház liturgikus öltönydarabkája számára. A „Beffchen" német elnevezés a „beffa" = kis gallér szóból származik. Nem nevezhetnők mi is egyszerűen gallérnak? Rajta díszes kézimunkának nincs helye, mégha mindenféle szép szimbólumot hímzett is reá szerető kéz! És tiszta legyen! Főképpen pedig ne felejtsük otthon, ha idegenben szolgálunk! Kínos zavarban hirtelen pótolható ugyan papír-gallérral, de ez is feltűnik! Jól is erősítsük meg, nehogy szolgálat közben a földre libbenjen. Kötői hátul a gallér alól ne kíváncsiskodjanak elő! Mindkét baj elkerülésére jó a gallér alá való gombolása.

Az inggallér alól ne tűnjék elő színes nyakkendő!

Nyáron sem vehetjük fel a köntöst közvetlenül az ing fölé. Ha taglejtéseknél előtűnik az ingujj, kínos benyomást kelt. A melegben a ruhakabátot pótolhatja a fekete posztóból készült kabátujj.

Télen a reverendára nem való télikabát, még vállravetve sem. (Látott már valaki katolikus papot liturgikus öltönyben télikabátban?) A reverenda bő, alatta jól lehet felöltözni.

A liturgikus öltöny alá csak fekete nadrág és cipő való!

A reverendához csak süveg (barett) illik! Rossz emlékű a Luther-köntösös-keménykalapos papok képe. A süvegre nem való cifrázó zsinórozás. Köszönéskor nem tisztelgünk, csak fejet hajtunk. Temetéskor egyáltalában nem köszönünk. A temetési menettel találkozók köszöntése a halottnak szól és nem nekünk.

Télen fekete kesztyű hordható fűtetlen templomban és a szabadban. Áldás osztásakor azonban levetendő, természetesen úrvacsoraosztáskor is.

Liturgikus öltönyhöz fehér zsebkendőt használunk. Csücske ne nyúljon ki a zsebből! Az oltárra, vagy a szószékre nem rakjuk ki, hogy kéznél legyen. (Ezt az órával sem tesszük meg. De karóránkat sem nézegetjük szolgálatunk végzése közben!)

A reverenda zsebében más tárgyat nem hordunk magunkkal, különben megtörténhetnék, hogy a zsebkendővel együtt kirántjuk a zsebkést gyufát, vagy — cigarettát is, a híveknek nem éppen épülésére. Dohányozni liturgikus (!) öltönyben nem szabad!

Ezeket az útmutatásokat ne vesse meg senki sem! Ha felesleges, örüljünk ennek. Ha ránk pirítanak, szálljunk magunkba! Szent szolgálatunk a liturgikus öltözködés területén is — tárgyszerű magatartást és fegyelmet követel meg!

Budaker Oszkár.

Temetőnk

Halottak napja közeledik. Az élő gyülekezet mellett ilyenkor gondolunk különösen az elköltözött nemzedékre. Az alábbiakban egyik idősebb szolgatársunknak, Ziermann Lajos soproni lelkésznek két megnyilatkozását közöljük. Az első hosszabb előadás kivonatos ismertetése, amelyet 1936-ban tartott gyülekezetének leány- és asszonytagjai előtt. A második templomi hirdetés, amely 1947 nyarán olvastatott fel több alkalommal a soproni szószékről és járt eredménnyel.

Talán adnak e sorok indítást arra, hogy a gyülekezet felelős a temetőjéért és gondolatokat ahhoz, hogy ezt a felelősséget a lelkipásztor éppen ezekben a hetekben vallásestélyi előadásban, ifjúsági egyesületi megbeszélésben, vagy kint a temetőben végzett gyülekezeti vagy ifjúsági körséta alkalmával miként szolgálhatja. Az alábbi gondolatok változni fognak aszerint, hogy van-e a gyülekezetnek külön temetője vagy nincs (az utóbbi esetben is megmarad a gyülekezet felelőssége az egyes sírokért), de meg a temető helyi története, fekvése és adottságai szerint is. A cikknek elolvasása, a ködszitáló őszben a temetőben végzett magános séta és néhány régebbi helyi adat megtekintése elég is lesz előkészületül. A szempontot világosan lássuk: A gyülekezet felelőssége a temetőért nemcsak a hívő ősök iránt való kegyelet kérdése (az is!), hanem az élők felé való bizonyságtétel kérdése is. Mert a keresztyén temető prédikál! Abban járni,

azt a keresztyén hitnek megfelelően alakítgatni és gondozni, — annyi mint megrázó, némán is beszédes igehirdetést hallgatni a halálról és feltámadásról, s előkészülni a magunk búcsúzására.

— I —

Az irgalmasságnak Jézus által Máté 25-ben említett hat cselekedetéhez — éhezőnek enni adni, szomjuhozónak inni adni, jövevényeket befogadni, mezíteleneket felruházni, betegeket és foglyokat meglátogatni — a régi egyház hetediknek hozzávette a halottak eltemetését. A holtakról való gondoskodáshoz azonban nemcsak sírjaik ápolása tartozik hozzá, hanem az egész temető-kérdés.

Templomunk mellett és után a legszentebb hely a földön a temetőnk. A templom az élők gyülekezetét gyűjti össze, a temető a megholtakét. A templom az imádás háza, a temető a csend helye. Minden gyülekezeti tag helyének meg kell lennie a templomban és meg kell lennie a temetőben is. Sőt akik templomi helyükről lemondanak, azok sem mondhatnak le helyükről a temetőben. Templom és temető, mindkettő drága és szent előttünk.

A TEMETŐ FEKVÉSE. A régi időkben templom és temető szoros kapcsolatban voltak egymással. A temető a templom körül terült el. Mint gyermekek édesanyjukat, úgy vették körül a sírok a templomot, s a templomjárás az élőket és holtakat közel hozta egymáshoz. Az újabb időben ezt a helyzetet egészségügyi szempontból megszüntették... Mindig szívesen tették a temetőt magaslatra, hegyoldalba vagy dombra. Mintha csak azt akarták volna kifejezni: „Közelebb, Uram, Hozzád, közelebb!" A mi soproni temetőnk nem dicsekedhetik ilyen kedvező, szép fekvéssel. Az evangélikusoknak harmadfél évszázaddal ezelőtt egyszerű fatemplommal és ugyanúgy egyszerű temetőhellyel kellett megelégedniök, a Líceum mögött. De az egyszerű temetőből idővel csodálatosan szép, a külvilág lármájától és porától kolostori módon elzárt temető-park lett, árnyas utakkal, néhány pihenő paddal, művészi síremlékekkel. (Itt következik a régi temetőnek festői, hangulatos leírása.) ... Nekünk idősebbeknek ez a régi temető drága emlékezetünkben él és csak nehéz szívvel tudtunk belenyugodni a gondolatba, hogy a holtak készítsenek ott helyet az élőknek. Amikor ez a szép temető több mint félszázada megszünt, a gyülekezet ismét síkföldet választott temetőhelyül. (Itt következik az új temető fekvésének kiértékelése, amelynek kedvezőtlenségét — nem lehet például a sírokat helyes irányban, nyugatról kelet felé, a feltámadás boldog hajnala felé állítani; azután nehezebb a fásítás; ipartelep veszi körül — eltünteti, hogy annak a dombnak lábánál fekszik, amelyen a városnak legrégibb keresztyén emléke, egy kereszt áll. Itt pihent meg Szent Severínus Sopronba vivő missziói útján.) Ez a dombtető mintegy az első Istennek-szentelt hely városunkban. Amikor a temetőben a sírok közt járok, újra meg újra felemelkedik tekintetem erre a keresztre. Szép, hogy annak a helynek lábánál, ahol az első keresztyén megpihent útján, most ezer és ezer, a mai napig több mint tízezer keresztyén találja nyugalmát a napnak terhe és hévsége után, és mi, és a mi utódaink is megtaláljuk majd.

A TEMETŐ BEÜLTETÉSE. A temető kopár fekvésén lehet segíteni. A temetőfal körül köröskörül magas fákat ültethetnénk. Ezek a kopár hátteret nemsokára eltakarnák és a temetőnkből Isten zárt kertje lenne... A temetőnk minden útja legyen tiszta és kaviccsal felhintett. Ebben a tekintetben az utóbbi években már sok történt. Még jól emlékezünk, amikor esős időben temetés alkalmával az utak csak úgy voltak járhatók, hogy deszkákat kellett ráfektetni. Temetőbizottságunk a főutakra gömbakácokat is ültetett. Ha ezeket szakértő módon gondozzák, nemsokára temetőnk dí-

szére szolgálnak és beárnyékolják a főutakat. De a temető többi részén nyáron még erősen tűz a nap és a szem a fehér, szürke, fekete síremlékek közt több zöldet, fákat és bokrokat kíván látni. ...Különböző fenyők, nyírfa, szomorúfűz, kisebb tölgyek stb. jöhetnek elsősorban számításba. (Itt következik az egyes fa- és bokorfajták temetői jelentésének hangulatos leírása, pl.: Az erdei fenyő, különösen ha több van egymás mellett, úgy fest, mint sötét, könnytől terhes fenyő. — Vagy: Szépen illik a nyárfa is a temetőbe. És szép róla a monda is. Büszke magas faként állott a Golgota hegyén. Nem hatotta meg Krisztus szenvedése sem. Még Krisztus kiáltására: „Én Istenem, én Istenem, — miért hagytál el engemet?!" — is közönyösen állt és így szólt: „Mit törődöm szenvedéseddel?" De a halál angyala a Megváltó vérét ennek a fának tövére öntötte. És abban a pillanatban remegés futott át ágain, levelein, virágjain. A büszke fa lecsüggesztette leveleit. S amikor minden csendes és nyugodt, a rezgő nyárfa levelei nyugtalanul remegnek mind a mai napig. — Vagy egy másik példa az előadásból: A borókakbokor sem hiányozhat, amelyből Mózes az Isten szavát hallotta a Hóreben: „Old le a te saruidat lábaidról, mert a hely, amelyen állasz, szent föld.") ...A temető szépítésénél és új ültetvényeknél lehetőleg szakértő kertészek és művészi lelkek tanácsát kérjük, olyan férfiakét és asszonyokét, akiknek van érzékük a szép és a harmónikus iránt. Mindennek a feltétele azonban, hogy a sírok és a sírsorok ne legyenek túlságosan közel egymáshoz. Ahol pedig — mint a mi temetőnkben is — már ez a helyzet, ott utólag az egyes sírok és sírsorok felszabadulásakor, vagy új temetőparcellák megnyitásakor kell az elmulasztottakat pótolni. A megnyitandó temetőparcellát gondosan kidolgozott tervrajz alapján kell használatba venni, amelynél nem fukarkodnak a hellyel. (Itt tesz említést arról is, hogy a temető több helyén a sírok össze-vissza feküsznek')

SÍRKÖVEK. A sírkövek manapság legtöbbször sablonosak, tucatáruk... Amikor elhunyt szerettünknek sírkövet akarunk állítani, nem hívunk hozzá értő kőfaragómestert a temetőbe, hogy a környezetet megnézze és így állapítsa meg, milyen síremlék illenék oda, hanem felkeressük a sírkőtelepet, kiválasztunk lehetőleg szép és drága sírkövet s nem törődünk azzal, hogy beleillik-e a sír környezetébe. A feliratot is ráhagyjuk legtöbbször a kőfaragóra, ahelyett, hogy megkérdeznénk lelkipásztorunkat. A sírkövek azután a feliratokkal együtt hidegen, holtan állnak ott, s inkább pogány, mintsem keresztyén temetőbe illenek bele. Vagy mondjátok, mit keresnek keresztyén temetőben síremlékként letört fejű oszlopok, lehanyatló, kialvó fáklyák, halálfejek, hamvvedrek stb?! Ezek mind a reménytelenség jelképei. Mintha csak azt mondanák: Mindennek vége. A keresztyén reménység nem tekint-e túl a halálon és a síron?! Miért nem használunk keresztyén szimbólumokat? (Következik néhány bibliai szimbólum felsorolása: galamb olajággal, friss forrásból ivó szarvas, pálmaág a győzelem jeleként, korona, mely az örök élet elnyerésére emlékeztet.) Miért hiányzik olyan sok-sok sírkőről a kereszt jele? Nem hirdeti a kereszt mindeneknek, akik csak kicsit is ismerik a keresztyén-nyelvet: „Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által"?! (I. Kor. 15, 57.)

SIRFELIRATOK. Hol marad az evangélium nálunk, evangélikus keresztyéneknél? Olyan sok csodálatosan szép ige van, amely végtelenül sokat mond éppen fejfákon. Temetőnkben igaz mohósággal kerestem ezeket és mit találtam? Az egyiken: „Veletek vagyok minden napon a világ végezetéig". A másikon: „Vénségtekig én vagyok az és megőszülésetekig én visellek; én teremtettem és én hordozom, én viselem és megszabadítom." (Ézs. 46, 4.) Még néhányat találtam s ezzel vége. (Ezután következik egy sereg szentírási ige felsorolása, nemcsak textus szerint, hanem az egész mondások, mint amelyek különösen alkalmasok sírfeliratul. Csak néhány példaképpen:

1. Móz. 32, 2. Zsolt. 3, 6; 39, 13; 68, 21. Máté 11, 28; 24, 13; 25, 34. János 11, 11. 25; 14, 2. Róm. 8, 38-39. Fil. 1, 21. 23. Jel. 21, 4. stb) Sírfeliratul alkalmas éneksorok: Jézus én bizodalmam — Jézus él, én is vele — Jézust el nem bocsátom — Mind jó, amit Isten tészen stb.

SZÉP SIREMLÉKEK. Szép, ha a síremlék, a sírfelirat és az elköltözött élete egészen összeillenek. Láttam egyszer egyszerű fakeresztet ezzel a felírással: „Egy kevés idő" (Ján. 16, 16.). Egy tanítónak sírján angyal volt, amint a gyermekeket felfelé irányítja. Vannak élő síremlékek is. Amikor valaki végrendeletében alapítványt tesz árvák, szegények, inséget szenvedők, stb. részére.

A SIROK GONDOZÁSA, VIRÁGDÍSZ. A sírhantok úgy szépek, ha laposak. 15-25 cm magasság teljesen elég. Nem kell arról beszélnem, hogy mit és hogyan ültessünk rája. Sopronban szeretik a virágokat. Mutatják kertjeink, ablakaink és lakásaink. (Itt következik néhány sírra illő virágnak hangulatos leírása: melyik miért szép a síron.) Minden évszaknak megvan a sírra illő virágja. A sirok alatt olyan emberek pihennek, akiknek megvolt valamikor a kedvenc virágunk. (Különösen részletesen beszél az előadás az őszi virágokról, amelyek halottak napján is virítanak és állják egy darabig a fagyot is.) A legkedvesebb sírdísz, amely ragyogó zöld takaróként borul a porra és a hamura: a repkény. Az első keresztyének repkényindákat tettek halottjaikra, hogy ezzel mutassák: a földi halál ellenére sem ismernek véget... A repkényhez hasonlóan az örökzöld is a reménység lobogója.

MÉG NÉHÁNY TANÁCS ÉS BEFEJEZÉS. A ravatalozó csarnok két kis tornyába harangot kellene tenni. Megszólalhatnának temetéskor, azután reggel, délben, este. Milyen felemelő lenne a harangszó a temetőben. (Azóta már megtörtént.) — A temetésnél a gyülekezet szép rendben menjen és a koporsót énekelve kísérje a sírhoz. A sírnál sem hiányozhat a gyülekezet éneke. Ezt énekkar sem szorítsa háttérbe. Csak meg kell kezdeni a gyülekezet énekeltetését. Ezt próbáló kísérletet tettünk 1920-ban. Akkor adtuk ki a kis temetési énekesfüzetünket ezen a címen: Ne sírj! — Az utóbbi időben néhány temetésen nem lelkészként, hanem résztvevőként voltam jelen. Meg kellett tapasztalnom, hogy egyetlen más egyház sem dicsekedhet olyan egyszerű és mégis felemelő és könnyen érthető gyászszertartással, mint a miénk. Hát még ha ehhez a gyülekezeti ének is hozzájárulhatna! — Szívesen látnék a főbejáratnál feliratot: Boldogok a halottak, akik az Urban haltak meg. Vagy: Feltámadunk!

— 2 —

A nép hitének fokmérője a temetés és a temetőgondozás is. Indítsuk erre ifjúságunkat, különösen a leányokat. A temető gondozása révén a halállal és a sírral egyre meghittebb, azt is mondhatnám: melegebb viszonyba kerülünk. Akkor majd elmondhatjuk: Nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség.

A háború vihara temetőnket sem kímélte meg. Bár a gyülekezet igyekezett a szent helyeken a pusztulás szörnyűségét eltüntetni, még mindig vannak összetört és ledöntött sírkövek. A kitelepítés következtében pedig már egy éve temetőnk egész képe, de nagyon sok egyes sír is, nagyon elhagyatott. Ez nem maradhat így.

A szántóvető évenként gonddal és szorgalommal dolgozza meg földjét és a temető, amely Isten szántóföldje, az legyen gondozatlan? A temető szent hely. Egy darabka föld, melyet megszámlálhatatlan könny avatott fel. Ezért gondoznunk kell azt, mint a Gyülekezeti Lapunkban néhány éve megjelent cikk (ezt közöltük fentebb) hangsúlyozza. Tisztának és szépnek kell lennie. Virágdísz és egyenesen álló keresztek legyenek benne. Ezt követeli elődeink iránti tiszteletünk és hálánk. Ahol a szülők és nagyszülők sírja gondozatlan és rendetlen, ott a 4. parancsolattal nem törődnek. A szülők iránti igaz szeretet a halállal sem szünik meg.

És mivel kitelepített testvéreink most nincsenek abban a helyzetben, hogy drága elődeik sírját gondozhassák, itthonmaradt gyülekezeti tagjaink, különösen az asszonyok és leányok, iskolás gyermekeink tanítóik és tanítónőik vezetésével vállalják el ezt a munkát és tegyék temetőinket, az egész gyülekezet közös nyugvóhelyét a békesség igazi helyévé és szép paradicsomkertté.

Nyomatékosan kérjük valamennyi gyülekezeti tagunkat, hogy ezen kérésünket hallgassák meg és hétfőn délután 5 órakor találkozzunk a megfelelő szerszámokkal felszerelve a temetőben.

Ziermann Lajos.

Korszerű feladat: gyülekezeti kollégiumok

Az egyház mondanivalója örök. *Tartama* változásnak nincs alávetve. *Formája és eszköze* azonban változó. A siker érdekében *alkalmazkodnia* kell a megváltozott életkörülményekhez és formákhoz. Ha ezt nem teszi, könnyen bekövetkezik, hogy az új nemzedék nem érti, amit mond. Szolgálata a pusztába kiáltó szó marad, amelynek létjogosultságát is hajlandók azután kétségbe vonni. Pedig akkor van leginkább szükség az egyház szolgálatára, amikor nem igénylik és azoknak, akik tiltakoznak ellene. Mert azok élnek a hitetlenség és megkövültség halál-állapotában.

Így van ez az igehirdetői szolgálatunk mellett a *nevelői szolgálatunkban is*, amely munkánknak mindig igen lényeges része volt. Nem is adhatjuk fel soha, mert vele a lélekformálás egyik legerősebb eszközéről mondanánk le. Változó, vajúdó korunk azonban szintén igényt tart arra, hogy a nevelést átvegye és az ő elgondolása szerint végezze.

Nem másról van szó, minthogy újra szembe kell néznünk a *szekularizációval*, amely egyáltalán nem új és nem első alkalommal kényszerít bennünket arra, hogy erősítsük magunkat. Mostani fejtegetésünkben épen azzal foglalkozunk, hogy *nevelő munkánkat a szekularizáció modern formája milyen veszedelemmel fenyegeti*, helyesebben: *a változott viszonyok között az örök szolgálatot milyen módon tudjuk leginkább elvégezni a nevelés terén.*

A reformáció után azonnal kiépítettük *iskolarendszerünket* amennyire csak lehetséges volt. Eredményeit nem lehet vitatni. Ekkor még természetesen az iskoláinkban *a tanítás és a nevelés* szétválaszthatatlanul együtt haladt. Ma is együtt van. De ma már mégis különválhatik. Aki tanít, nem szükségképen nevel, és aki nevel, nem szükségképen tanít is.

Iskoláinkhoz változatlanul ragaszkodunk és távol áll tőlünk, hogy az oktatás jogát feladnánk. De bekövetkezett már, hogy hiányossá vált az iskoláink munkája. *A reformáció és ellenreformáció korában* legerősebb fegyvereink az iskoláink voltak. *Akkori formájukban kollégium, amelyben nincs külön választva az iskola és az internátus.* Ez a különválás még akkor sem volt meg lelkileg, ha valamelyik kollégium tanulója nem lakott benn. Az egység

annyira erős volt, hogy ez szóba sem kerülhetett. Ma már ez nem így van. *Először is azért, mert iskolaköteles gyermekeinknek a nagyobb része nem evangélikus iskolába jár.* Sem az elemi, sem a középiskolai fokon. Még kevésbé az egyetemi fokon. *A tanítást tehát jórészben át kellett adnunk másnak.* Szórványegyház voltunknál fogva egyszerűen nem is gondolhatunk arra, hogy egy csomó új iskolát állítsunk fel. Gyermekeinket tehát nagyobbrészt nem mi neveljük. A *tanítást* — ezt el kell ismernünk — más is el tudja helyettünk végezni, de az evangélikus *nevelést* nem. *Ezért parancsoló szükségként áll előttünk a feladat, hogy internátusokat kell szerveznünk.* Minél többet, de ott okvetlenül, ahol nincs evangélikus középiskola. Természetesen egyetemi városainkban is. Ahol középiskolánk van, ott a helyreállítás szükséges, hiszen mindenütt megvolt. Egyházunknak ez nem új programmja. Felelős egyházi vezetőink közül többen már évek óta hangsúlyozzák ezt. Most azonban az idő elérkezett.

Bizonyos vonatkozásban ez *ma fontosabb az iskolánál.* Ez az egyetlen mód arra, hogy ifjúságunk a miénk maradjon. Evangélikus középiskoláinknak egy része ma már nem jó helyen van. Van olyan is, amelyikben az evangélikusok száma nem éri el az ötven százalékot. Mindenki előtt tisztán áll, hogy az iskola fenntartása milyen áldozatot kíván. Belekerültünk tehát abba a felemás helyzetbe, hogy ifjúságunk nagyobb része nem evangélikus iskolába jár, viszont evangélikus iskoláink növendékei igen tekintélyes százalékban nem evangélikusok. Ez persze középiskoláinkra vonatkozik. Az észszerűség tehát azt kívánja, hogy sok diákotthonunk legyen, mert mai viszonyaink között ez biztat legtöbb eredménnyel és ez olcsóbb. Újból hangsúlyozzuk, hogy nem gondolunk arra, hogy az elnéptelenedés ellenére feladjunk iskoláink közül akár csak egyet is, hanem arra, hogy megtöltsük őket. Ennek is az olcsó kollégium létesítése a megoldása. Vannak viszont városok, ahol többszáz evangélikus diák néhány idegen internátusban vagy magán helyen lakó nem-evangélikus iskolába járó tanuló, esetleg sok erkölcsi veszélynek kitett bejáró.

Valószínű, hogy internátusok szervezésének szükségességében nincsen, aki ne lenne velünk egy véleményen. A kérdés csak az, hogy *hogyan.*

Valahogy úgy, ahogyan megszervezték nagymultu iskoláinkat a 16—17. században. *A gyülekezet szervezte meg.* Voltak pártfogói, természetesen voltak főurak is, akik ezt támogatták, de megvalósítója a gyülekezet volt. Ma is elsősorban gyülekezeti feladat. Még akkor is, ha az internátus lakói nagyobb részben nem helybeliek. De nem csak gyülekezeti, hanem közegyházi feladat is. *Szervezze meg a városi gyülekezet, de egész egyházmegyei háttérrel.* (Így történt most Győrött.) Nem egyéni kezdeményezés és alapítás ellen szól ez a mondat, hanem annak felismerése, hogy a közösség tartozik hordozni.

Az örök igazság szolgálata megkívánja tőlünk, hogy a legkorszerűbb formában végezzük el. *A kollégiumi gondolat ma*

renaisance-át éli. A gondolat nem világi volt, de ma igen erős versenytárs világi formában. Csak úgy szaporodnak a különböző diákotthonok. A kollégium az a régi, de egyben modern keret, amely alkalmas arra, hogy az egyház Urának áldott műhelye legyen.

Nem egyszer keserű kifakadás hangzik el ajkunkról, hogy evangélikus iskoláinkat visszaszerezzük az evangélium számára, szellem tekintetében. Nem húnyhatunk szemet az előtt, hogy a szekularizáció belopózkodott oda is. Megindult a küzdelem, hogy evangélikus iskoláinkat visszaszerezzük az evangélium számára. Hiába mutat fel azonban esetleg szép eredményt ez a küzdelem, ez csak a kisebb rész, mert evangélikus ifjúságunk nagyobb része nem evangélikus iskolába jár. Sorsunk tehát *ma már nagyobb mértékben függ attól a neveléstől, amit evangélikus iskoláinkon kívül tudunk adni, mint a multban.*

Csak példaképen említem, hogy a lelkészi pályára menő ifjúságunk nagyobb része nem evangélikus középiskolából megy oda. A jövőben fokozott mértékben lesz így, éspedig azért, mert nagyon szaporodnak a középiskolák. Így ezután mind kevesebb helyről és kisebb körzetből keresik fel az ev. középiskolát. A teendő nem az, hogy gyorsan nyissunk mi is új gimnáziumot, hanem nyissen az illetékes gyülekezet egyházmegyei háttérrel internátust. *Nyisson Pápa, Székesfehérvár, Pécs, Debrecen, Miskolc, Szeged, Balassagyarmat, Salgótarján stb.* Ha nem látjuk meg feladatainkat és nem cselekszünk, kiszalad kezünk közül az ifjúságunk.

A diákotthonok szervezésének azután lehet még távolabbi célja is. Bekövetkezhetik — a közel jövőben ugyan nem számolunk vele — a teljes szekularizáció. Iskoláink akkor mind elveszhetnek. A vallástanítás megszünhetik, de internátusokban a gyülekezet, az egyház elvégezheti lélekformáló kötelességét. A kollégiumok szervezése tehát voltaképen jövőmentés, jövőépítés. Akkor is, ha nem következik be az iskolák elvesztése. *Mesterházy Ferenc.*

CSEPREGI BÉLA:

Mit láttam az evangélizáció frontján külföldön?

Az alábbiakban egyáltalán nem vállalkozom és nem törekszem kimerítő képet nyujtani egy-egy ország egyházi viszonyairól. Rövid kinntartózkodásom alatt nem is alkothattam magamnak teljes képet s tárgyam is korlátoz az evangélizációval kapcsolatos benyomásaim elmondására.

SVÉDORSZÁGI egyházi élet egyik szembeötlő sajátossága az állam-egyháziság bénító volta. A lelkész az állam hivatalnoka, nagyon sok adminisztratív munkával terhelve. Amit nálunk az anyakönyvvezetők, jegyzők, bejelentőhivatalok és a rendőrség nyilvántartó hivatala végez, abból sokat a lelkészi hivatalnak kell lebonyolítania Svédországban. A pap fáradtra dolgozhatja magát, mielőtt bármi egyházi munkát végzett volna.

Anyagilag is teljes mértékben az államháztartás függvénye az egyház.

Az adót az állam szedi be, a lelkészi javadalom forrásául szolgáló földbirtokokat az állam kezeli s ennélfogva a papokat az állam fizeti, a lelkészi hivatalt az állam finanszírozza, a templomokat és a paplapokat az állam építi és tartja rendben stb. Természetesen mindezek a szolgáltatások nem annyira a gyülekezet lelki érdekeire, mint inkább az államkasszára vannak tekintettel. Stockholmban pl. évek óta húzódik egy 42.000 lelkes gyülekezet öt részre való felosztása, mivel előbb négy templomot és négy paplakot kellene építeni és négy lelkészi állást kellene megszervezni. Erre pedig egyelőre nincs fedezet az állami költségvetésben. Más helyen egy gyártelep létesülésével a falu egészen elköltözött s a templom közelében kilométerekre senki sem lakik a lelkészen kívül, de a templom és a paplak nem változtathatja a helyét, ha teljesen elnéptelenedett sem. Általában egy gyülekezetnek csak egy temploma van, akármilyen nagy területen terül is el. Lehet 50—100 km is az átmérője. Semmi remény nincs újabb templomok építésére. Az állam feladata lenne, az pedig nem csinálja. A templomon kívüli lelki munka pedig eléggé szórványos az államegyházban.

Úgy láttam, hogy meglehetősen megkövesedett a svéd egyházi élet.* Nagyon szép a svéd egyház istentisztelete, gazdag a liturgiája, aranyozott a papok miseruhája, de álmosan vagy álmosítóan olvassák a papok a prédikációt és kongóan üresek a templomok. Kevés templom van és azok is üresek. Tízezres gyülekezetekből vannak néhány százan és több ezres gyülekezetekből néhány tizen a templomban. Mondják, hogy vannak vidékek, ahol egészen katasztrófális a templomok teljes elnéptelenedése. Sok pap tart rendszeresen istentiszteletet üres templomban, gyülekezet nélkül. A szép svéd liturgia üres templomban erősen emlékeztet a katolikus misére: csak a pap és a kántor válaszolgatnak egymásnak.

A svéd egyházban is voltak ébredési mozgalmak, de azok jórészben kiszorultak az egyházból és szabadegyházakká, szektákká lettek. A valóságban a tiszta evangélikus Svédországban is minden városban 6—8-féle különböző templom van. Rendszerint az államegyházé a legnagyobb, de nem abba járnak a legtöbben.

A szabadegyházak sokkal mozgékonyabbak, mint az államegyház. Állami támogatásban nem részesülnek, híveik áldozatkészek. Papjaikat és missziói munkásaikat maguk fizetik s azok csak lelki munkát végeznek. Nagy kiterjedésű gyülekezetben az egy államegyházi templom mellett lehet 20—25 szabadegyházi templom és imaház. Ha a szükség úgy kívánja, ugyanazon egyházközség területén egy szabadegyház 5—6 templomot és imaházat is épít.

A legnagyobb szabadegyház, a Svéd Missziói Szövetség esperantó nyelven közzétett jelentése szerint 400.000 vasárnapi iskolai növendék közül csak 90.000 volt az államegyházi és 310.000 a szabadegyházak és szekták vasárnapi iskoláiba járt. Az állam 2.500 papnak ad fizetést, míg a különböző szabadegyházaknak 3.700 papjuk van. Ez a statisztika nyilván ten-

* Az utóbbi évben más személyek révén is több megbízható oldalról érkeztek hasonló hírek. Amikor ezeket a maga bűne alatt is roskadozó testvér figyelő szeretetével számba vesszük, nem felejthetünk kettőt: 1. A svéd egyház igazi értéke ma az egyre hatalmasabban kibontakozó korszerű és lutheri teológiai eredményeiben van, amely néhány világhírű élő professzoruk munkájához fűződik. — 2. A svéd egyház lelki megújulásáért a communio sanctorum és a konfesszionális hittestvéri kapcsolat jegyében nekünk is van felelősségünk. Ezt a felelősséget imádságban hordozhatjuk, meg talán abban is, hogy látásainkat róluk nem titkoljuk el előlük. Az igazi szeretet természetéhez tartozik az őszinteség. Az értük való imádságra indításnak és a szeretet őszinteségének gondolata vezeti e sorok közlését is. (Szerkesztő.)

denciózus, de bármily nagymérvű hamisítást tételezünk is fel, kétségkívül mélyen belevilágít a svéd egyház óriási mérvű elszekulásodásába.

Evangélizáló munkát általában véve a szabadegyházak és a szekták végeznek. Nyár idején az ország minden részében lehet találkozni a sátor-evangélizációkkal és utcai evangélizáló összejövetelekkel. Hívogató plakátjaik ott vannak minden utcasarkon. A szekták közül a legelevenebb a pünkösdista mozgalom. Stockholmban övék a legnagyobb istentiszteleti helyiség. Úgy hírlik, százezres tömegeik vannak és nagyon szaporodnak.

A szabadegyházak népfőiskolai munkája is vetélkedik az államegyházéval, ha ugyan felül nem múlja.

Az egyházon belül is megmaradt egy-két ébredési mozgalom. A Rosénius-féle mozgalom még az egyházon belül van, de teljesen megszervezett szabadegyházként működik. A schartaui mozgalom erősen egyházias és ahol hatott, most is gyümölcsöző az egyházi élet. A Laestadius-féle mozgalom a legtisztább lutheri kegyességet képviseli, de Svédországban nagyon mostoha elbírálásban részesül és hihetetlen tájékozatlanság van irányában a svéd papság között. A magasegyházi mozgalom sok értéke mellett se tekinthető ébredési mozgalomnak.

A svéd egyház világos példája annak, hogy mivé fejlődik az egyház, ha megelégszik a kultikus templomi alkalmakkal, ha nem végez az elveszett bárány nyomában járó pásztori munkát, ha szükkeblűségből vagy merev dogmatizmusból kiszorítja magából az ébredési mozgalmakat és az evangélizáció szolgálatát át engedi a szektás mozalmaknak. A gyülekezet területén gomba mód szaporodnak a szektás imaházak, a templom kiürül és az életnek árja elhömpölyög a templom mellett.

* * *

NORVÉGIÁBAN tíz napig tartózkodtam. A keresztyén ifjúság ökumenikus világkonferenciáján vettem részt. A konferencia zsúfolt programmja minden időmet igényelte, így a norvég egyházi életből vajmi keveset láttam. Itt csak a világkonferencia evangélizációs vonatkozásairól adhatok számot.

A konferencián 73 országból 1200 kiküldött 180 külön szervezett egyházat, ill. felekezetet képviselt. A római katolikus egyház hivatalosan nem képviseltette magát, de katolikus résztvevői is voltak a konferenciának.

A konferencián nagy gondot fordítottak az egyéni és közös elcsendesedésre, a különböző felekezetek istentiszteleti életének a megismerésére és a bibliakörökre. Naponta oszlott a nagy tömeg 50—100 tagú eszmecserecsoportokra és 15—30 tagú bibliakörökre. Ezek összeállításánál arra törekedtek, hogy a legkülönbözőbb nemzetiségű és felekezetű résztvevők elvegyüljenek egymás között. Az eszmecseréken nyilvánvaló lett a keresztyénség hitvallási szétesettsége. Alig-alig jutottak valami eredményre.

Az egész konferenciára rányomta a bélyegét a színes keresztyének, a missziói egyházak friss tömege. A konferencia vezetősége is szívesen szerepeltette őket. Sok esetben valósággal favorizálta a színeseket. Megható volt hallani több esetben, amikor a missziói területről érkezők köszöntötték a norvég egyházat. Megindító módon öntötték ki szívük hálaját azért, hogy a norvég egyház fiai elvitték hozzájuk az evangéliumot. Sokfelé a földkerekségen hordozták imádságban a norvég népet és keresztyénséget akkor, amikor a háború pusztítása és az elnyomatás nehezedett rájuk. A sok norvég misszionárius mártírvér vetése és önfeláldozó odaadása még mindig gyümölcsözött.

A konferencia evangélizáló szolgálatot is végzett a vendéglátó norvég fővárosban. Vasárnap délután főképen színes keresztyének norvég ifjakkal járták a várost és forgalmas utcákon, sétatereken utcai evangélizációt rögtönöztek, a csodálásukra megálló és csoportosuló tömegnek bizonyságot tettek a Krisztusról és hirdették az evangéliumot. Norvégre tolmácsolták

és sokhelyütt megafonnal erősítették fel a messzehangzó bizonyságtételeket.

A konferencia egyik napján részt vettünk az oslói ifjúság evangélizáló demonstrációján. A város egyik terén gyülekezett az oslói keresztyén ifjúság és a konferencia résztvevői. Hosszú menetben vonultak végig a városon földrészenként tagolódva. Magasra emelt táblákon bibliai igéket hozdoztunk és evangéliumi énekeket énekeltünk. Amerre elmentünk, leállították a forgalmat, az utca két oldalán nagy tömegek nézték a felvonulást s mire kiértünk a város legnagyobb sportterére, zsúfolásig megtelt a nézőtér. A Sportter közepén fehérruhás lányok serege formázta ki a kereszt jelét s a kereszten pirosruhás lányokból a felirat: Jézus Krisztus az Úr! 25—30.000 emberrel olyan tömve volt a nézőtér, hogy a segélynyujtásra készenálló cserkészek alig győzték elhordani a tömegben rosszul lett összeeső embereket.

Norvég lelkész evangélizáló előadása után a földrészek egy-egy képviselője tett bizonyságot és a konferencia kórusa énekelt. Olyan erős megafont használtak, hogy a fél város hallotta az igehirdetést és az éneket.

A konferencián az énekvezetést egy amerikai református lelkész végezte, aki csodálatos érzékkel tudott az egészen vegyes gyülekezetből együtt éneklő gyülekezetet, sőt kórust formálni. Hamar megmutatkozott az ének evangélizáló ereje.

Oslóban annak lehettem tanuja, hogy Krisztus bizonyságtevői egy egész nagy város figyelmét felhívták arra, hogy Jézus Krisztus az Úr! A demonstratív evangélizáció nagyszerű alkalma volt ez.

* * *

A harmadik ország, amiben megfordulhattam, **FINNORSZÁG** volt. Itt az evangélizáló munka két típusáról beszélhetünk. Lássuk előbb a későbbit.

1941 óta több evangélizáló előadássorozatot tartott Finnországban egy svéd szabadegyházi ébresztő prédikátor: Mangs Frank. Nagyon nagy volt a hatása. Tízezrek hallgatták. Különösen az ifjúság tömegei. A megindult ébredés továbbápolására alakult egy munka- és imaközösség. Kansan Raamattuseura (a nép bibliatársulata) a neve. Elnöke Gulin püspök. Van kiadóvállalatuk, széleskörű iratterjesztésük és evangélizáló hetilapjuk. A lapot evangélikus teológiai doktor szerkeszti, szerkesztő bizottságába minden ébredési irány emberei közül igyekeznek bevonni valakit. Tekintettel vannak a szabadegyházakra is. Kiterjedt szociális mentőmunkát, rendszeres utcamissziót végeznek. Nyáron át a helsinki parkokban nyilvános evangélizáló gyűléseket, népházakban, hangversenytermekben és színház-, mozihelyiségekben énekkarral és gitárkórussal élénkített evangélizáló alkalmakat rendeznek. Nagyon friss, mozgékony és ügyes mozgalom. Lelkész és laikus munkásaik állandóan járják az egész országot. A szó nálunk használatos értelmében úttörő evangélizációt végeznek. Azokhoz igyekszenek elvinni az evangéliumot, akikhez eddig sem az egyház hivatalos tevékenysége, sem az ébredési mozgalmak nem vitték el. Alliansz szelleme miatt sok támadásban részesül a mozgalom mind az egyház hivatalosai, mind a történeti ébredési mozgalmak részéről.

Az ébresztő munka másik típusát a történeti ébredési mozgalmak képviselik. Ezeket az állandóság jellemzi. Egyáltalán nem megkövesedett formákat értek ez alatt. A Lélek elevenen munkálkodik most is mindegyikben. Meg vannak az évszázad alatt vájt medrek, amelyekben hömpölyög az élet folyama. Itt nem lehet találni futkározást, erőlködést, nincsenek falragaszok, propaganda és zaj. Megy a munka magától. Tartják a seuratjaikat, a nagy nyári találkozóikat, éneklik kedves énekeiket s a sodró élet mind újabbakat és újabbakat ragad magával.

Csodálatos volt látni, hogy az elmult 8 esztendő alatt, ami annyi változást hozott a világban, itt nem jelentett semmi változást. Az alatornioi

templomban épenúgy összesereglett szénakaszálás idején három napra a nép, mint azelőtt. Räty Akuval épúgy indultunk teherautóval a templomból 30 km-re levő félreeső tanyában keresztelőre, mint régen s mire odaértünk, megtelt a teherautó s akkorra ott is összejött a környék népe cséplés idején s keresztelő utáni seuraton már zsúfolásig megtelt a nagy szoba.

Kiugrásszerű ébredésről nem lehet beszélni ma Finnországban, de az volt a benyomásom, hogy az elmult évek alatt észrevehetően erősödött az ébredés népe. 1939-ben még a gyülekezeti teremben szolgáltam harmad magamban az oului laestadianusok seuratján, 300—400 ember volt jelen. Most kétszer utaztunk át Oulun s mindkét esetben csak pár nappal előbb tudtunk hírt adni, úgy, hogy nem hirdethettek előre seuratot, hanem csak az aznapi ujságban tették közzé a hírét s mégis mindkét alkalommal ezres tömeg volt szorgos nyári munka idején a dómtemplomban.

Finnországban újra megbizonyosodtam afelől, hogy az ébredés egyháza éli át legkevesebb megrázkódtatással a nehéz időket s kerül ki megerősödve a megpróbáltatásokból.

* * *

Végül hadd mondjam el pár mondatban, **MILYENNEK LÁTTAM KÜLFÖLDRŐL A MI EGYHÁZUNK ÉBREDÉSÉT, A MI EVANGÉLIZÁCIÓS MUNKÁNKAT?**

Először is megláttam, hogy nem tudjuk eléggé áldani Istent a lelkészevangélizációért. Istennek egészen különös kegyelme, hogy a mi egyházunkban először a „prófétákra támadt" az ébresztő igével, először a pásztor szívét fájdította meg a nyáj elesett volta miatt s először a lelkészek szívében támasztott vágyat a gyülekezetük ébredése után. Mi sokszor panaszoljuk itthon, hogy túlságosan papos a mi egyházunk ébredése. De sokkal jobb, mintha ilyen mértékben paptalan lenne. Azt hiszem, hogy a mi lelkészevangélizációinknak alig van párja az egész világon. Aligha van meg más országban és más egyházban, hogy 100 lelkész gyülekezzék összerendszeresen csak az ige hallgatására, Isten megítélő és felmentő szavának a meghallgatására.

A másik nagy értékének láttam meg a mi evangélikus egyházunk ébresztő munkájában az evangélizációnk igehirdetését. A mi evangélizációnk igehirdetése soha nem sodródott pszichologiai és methodikai ösvényekre. Megmaradt mindig az Ige hirdetésének, mégpedig a kijelentés legközpontibb tartalmának, a kereszt és a váltság hirdetésének. Sokszor panaszoltuk, hogy az evangélizáló igehirdetésünk túlságosan templomi és kultikus és túlságosan objektív. De ami az evangélizációnk nyomán történt, az nyilván az Igére, az Ige által történhetett. Ép ezért lehetünk bizakodók a jövője irányában.

Végül nagy dolognak láttam, hogy a mi evangélizációnk mindig a gyülekezetet szolgálta és a gyülekezet ébresztését tartotta szem előtt. Nem ment a kicsi és könnyen megfogható eredményekre, hanem vállalta a sokkal színtelenebb és gyümölcstelenebbnek látszó szolgálatot: hirdette az igét és várta engedelmesen az időt, amikor Isten jónak látja elküldeni a nagy ébredés idejét.

Luther énekeinek új fordítására az Új Harangszó pályázatot hirdet. Feltételei a reformáció számban találhatók. — Kívánatos, hogy ebből a fontos munkából lelkészi karunk is minél erőteljesebb közvetlen, vagy közvetítő szolgálatot vállaljon.

Anyagtorlódás és a püspöki körlevél megnőtt terjedelme miatt több cikkünk kimaradt, főként ökumenikus vonatkozásuak: Lundi evangélikus világgyűlés eredményeinek ismertetése. Berggrav érsek megnyitó prédikációja az oslói ifjúsági világkonferencián, Németországi egyházi helyzet háromféle szemmel. Legközelebb hozzuk.

Luther énekeinek új fordítása

A „Dunántúli"-nak nevezett Keresztyén Énekeskönyv Luther szépszámú énekéből minössze tizet közöl. Az Új Zengedező Mennyei Kar ebben is különb volt: jóval többet tartalmazott a reformátor énekeiből.

Leendő új énekeskönyvünkben Luther valamennyi énekének helyet kell kapni. Nemcsak tisztességből, hanem azért is, mert reformátorunk énekei, ha formailag nem is valamennyi, de tartalmilag mind elsőrendű keresztyén énekek.

Az új énekeskönyv előmunkálatainak egyik legfontosabb részmunkája éppen ez: *megszerezni Luther énekeit magyarul.* Jórészük már is meg van magyar fordításban, főként éppen az Új Zengedező Mennyei Karban, de egyebütt is. Más kérdés persze, hogy ezek az inkább régi fordítások felvehetők-e úgy, ahogy vannak az új énekeskönyvbe? Sőt az is kérdés, hogy holmi átíró, vagy egybevető eljárás döntően segíthet-e *elavult szövegeiken?*

A kérdésre *nemmel* felelek. Amennyire a régi magyar istenes énekek esetében a tartalom épsége kedvéért védeni tudom a régies szöveget is, Luther énekeire nézve éppen annyira érzem, hogy azokat a mi nemzedékünknek már egészen újra kell fordítani. Közben természetesen értékesülhet egy-egy sikerült régi fordításbeli sor, vagy teljes szöveg is, de egészében — szerintem — *új fordítást kell megkísérelnünk.*

Ennek a szükségességét és esélyeit szeretném megmutatni Luther egyik hatalmas, de elhanyagolt énekén.

1. *Erhalt uns Herr! bey deinem wort*
Und steur des Papsts und Türcken mord
Die Jesum Christum deinen Sohn
Stürtzen wollen von seinen thron.

Beweiss dein macht Herr Jesu Christ!
Der du Herr aller Herren bist:
Beschirm dein arme Christenheit
Dass sie dich lob in ewigkeit.

Gott heil'ger Geist! du tröster werth
Gib dein'm volck einerley sinn auf erd:
Steh uns bey in der letzten noth
Gleit uns ins leben aus dem tod.

*

2. *Lord, keep us steadfast in Thy Word!*
Curb those who fain by craft or sword
Would wrest the kingdom from Thy Son,
And set at naught all He hath done.

Lord Jesus Christ, Thy power make known
For Thou art Lord of lords alone,
Defend Thy Christendom, that we
May evermore sing praise to Thee.

O Comforter, of priceless worth
Send peace and unity on earth,
Suport us in our final strife,
And lead us out of death to life.

*

3. *Atya Isten, tarts meg minket,*
És szent Igédben hitünket.
Rontsd meg mi ellenségünket
És minden kegyetleneket.

Kik a Krisztust háborgatni
És szent székiből levetni
Akarják őtet rontani
Ő híveiben keregtni.

Krisztus ki vagy urak Ura
És császároknak Császára,
Jelentsd ki istenségedet
És törd meg ellenségidet.

Tartsd meg minden híveidet,
Te szegény keresztyénidet,
Hogy dicsérhessünk tégedet
Tartsd egyességben népedet.

Ó Szentlélek áldott Isten
Vigasztalj minket e földön,
Légy jelen mi szükségünkben
És minden keserűségünkben.

Nevelj minket igaz hitben
Krisztusnak esméretiben
Végy minket szent szerelmedbe
És holtunk után örömbe.

*

4. *Atya Isten, tarts meg minket,*
Oltalmazd drága hitünket,
Mert szent Fiad ellenei
Meg akarják azt dönteni.

Krisztus, ki urak Ura vagy,
Vesztünkre jutnunk, oh ne hagyj!
Védd hatalmaddal népedet,
Hogy dicsérhessük nagy neved!

Szentlélek, önts erőt belénk,
Adj egyetértést közibénk.
Enyhítsd szívünknek bánatát,
Vigy mennybe a halálon át.

*

5. *Tarts meg, Urunk, szent igádnek,*
Törd le minden ellenséged,
Kik Fiadat körülvették,
Hogy trónjáról ledönthessék.

Jézus terjeszd uralmadat,
Hogy mindenek uraljanak;
Egyházadat magad védd meg,
Hogy örökké áldjunk téged.

Adj minekünk, ó Szentlélek,
Egyetértést, békességet;
Légy velünk a végső percben
S dicsőíts meg fent a mennyben.

*

6. *Tarts meg, Urunk, szent igédben!*
S végy erőt az ellenségen,
Ki szent Fiadat támadja,
Hogy trónjáról letaszítsa.

Krisztus, ki urak Ura vagy,
Mutasd meg a hatalmadat!
Oltalmazd árva népedet,
Hogy dicsérhessen Tégedet.

Ó vigasztaló Szentlélek,
Adj népednek egy-értelmet!
Állj mellénk a végső órán,
Vigy életre halál után.

Olvassuk el gondosan az 1. számú eredeti német szöveget.

Figyeljük meg, hogy micsoda kemény, darabos, tömör szöveg ez. Szilárdan ül minden szava, mint felvidéki városaink uccáin a bunkósfejű macskakövek. Jellemző ez Luther minden énekére s fordításuk nehézsége is ebből adódik.

A második sort természetesen a fordítónak vagy így, vagy úgy meg kell változtatni.

Az angolszász keresztyénség 1863-ban fordította le újra Luthernak ezt a pompás énekét. Ezt közlöm a 2. számú szövegben. Igen jó fordítás tartalmilag is, formailag is. A pattogó, rövid-szavas angolnak persze a vele ebben is rokon németből sokkal könnyebb jó fordítást adni.

A 3. szám alatt az Új Zengedező Mennyei Kar fordítás-szövegét találjuk. Szép és jó. Csak éppen hűnek nem mondható. Patinás soraiért, gazdag tartalmáért készséggel elfogadom önálló éneknek, de mert az eredeti szöveg tömör sorait duplára növelve, azt tartalmilag is szétlazítja, — szerintem — ez az ének Luther „Erhalt uns Herr" című éneke jó fordításaként el nem fogadható.

A 4. számú szöveg Zábrák Dénes fordítása a Dunántúli Énekeskönyvben. Az eredeti szöveg erejét meggyengítő, szabad fordítás. Abszurdumként említem, hogy Luthernak ezt a komor harci énekét énekeskönyvünk a „Boldog örömnap derült ránk" karácsonyi dalamára énekelteti. A reformáció koránál is régebbi, ősi latin, „Sit laus et honos gloria" című himnuszból Luthertól átdolgozott nagyszerű eredeti dallamot lásd Zalánfy Aladár: „Luther M. vallásos költeményeinek dallamai" című, 1941-ből való kiadványában és az Új Harangszó 1947 október 26.-i számában.

Az 5. számú szöveg Vietórisz József fordítása a magyar Tranosciusban. Tiszteletreméltó fordítás. Hogy nem ért el még nagyobb formai és tartalmi hűséget (lásd főként a második versszak első, második, harmadik, és a harmadik versszak első, második és negyedik sorát), annak bizonyosan az az oka, hogy tót, tehát másodkézből való, közvetítő fordítás.

A 6. számú szöveg új fordítási kísérlet. Nem tart, nem is tarthat számot a tökéletességre. Elég volna, ha legalább annyit el lehetne róla mondani, hogy lehető tartalmi és formai hűség-törekvéssel próbál utánaindulni a reformátor utólérhetetlen szövegének. S tán jelent néhány szempontot arra, miként kellene Luther énekeinek lefordítását megkísérelni.

Mivel — ismétlem — az új énekeskönyv előkészítő munkálatainak egyik legfontosabb részlete éppen Luther énekeinek új, jó fordítása, kívánatos volna, hogy az Új Harangszó pályázati felhívása nyomán, de meg főként az ügy fontosságának felelősségéből minél többen megpróbálkoznának a lutheri énekkincs magyarításával.

Nem költői babérok kereséséről van szó, hanem egyházi szolgálatról!

Szabó József.

Programm és utasítás
a MELE 1947/48. évi munkájához.

Az ország valamennyi egyházmegyei lelkészegyesülete köteles 4 témát kidolgozni, mégpedig két közöset, egy külön kijelöltet és egy szabadon választottat.

Első téma: Luther etikai gondolkodása „A keresztyén ember szabadságáról" c. munkájában.

Második téma: Teológiai és evangélizációs munka egyházunkban.

Harmadik téma egyházmegyénként a következő:

I. Bányai egyházkerület.

1. Arad-Békési egyh. m.: Egyházunk tanítása a bűnről. 2. Békési: Mi a különbség teológiailag megtérés és újjászületés közt? 3. Budapesti: Wichern fellépése a belmisszió megalapozásáért 1848/49-ben. 4. Csanád-Csongrádi: Igehirdetésünk a szekularizált életben. 5. Pestmegyei alsó: A biblia tanítása a sátánról. 6. Pestmegyei felső: Van-e fejlődés Pál apostol eschatologiájában? 7. Pestmegyei közép: A biblia tanítása az angyalokról.

II. Dunáninnneni egyházkerület.

1. Fejér-Komáromi: Kell-e változtatnunk az egyháztagság mai formáján? 2. Mosoni: Luther és a rajongók. 3. Nógrád-Hont-Barsi: A lelkiismeret nevelése.

III. Dunántúli egyházkerület.

1. Győri: Eros és Agapé (A. Nygren könyve alapján). 2. Kemenesaljai: A Tizenkét apostol tanítása (H. Lilje könyve alapján). 3. Somogyi: Megigazulás és megszentelődés az evang. teológiában. 4. Soproni: Fil. 2, 5—11. exegesise és dogmatikai jelentősége. 5. Soproni alsó: „Született szűz Máriától" (Mit mond róla a biblia, a dogmatörténet, a mai teológia). 6. Tolna-Somogy-Baranyai: A kátéprédikációk felújításának szüksége. 7. Vasi közép: Róm. 7. exegesise és anthropologiai problémái. 8. Veszprémi: Melkhisédek

titokzatos alakja az Ó- és Újszövetségben. 9. Zalai: A Tízparancsolat hirdetése ma.

IV. Tiszai egyházkerület.

1. Hegyaljai: Bűn és betegség. 2. Tiszavidéki: Az imádság teológiai problémái.

Negyedik téma: szabadon választja minden egyh. m. lelkészegyesület.

*

UTASÍTÁS.

Tüzze ki célul minden egyházmegyei lelkészegyesület, hogy szeptembertől júniusig *havonta* tart összejövetelt, munkaülést. Ha ez földrajzi, közlekedési vagy más okból teljességgel lehetetlen, akkor is igyekezzék a legtöbbre. Az összejövetelek száma négynél kevesebb nem lehet!

Minden összejövetelen legyen építő írásmagyarázat. Adjunk alkalmat a közös imádságra. Évente többízben osztassék ki az Úr szent vacsorája.

Minden összejövetelen legalább egy írásban kidolgozott előadás hangozzék el, azt kövesse megbeszélés. A dolgozatokat a szerzők gépeljék több példányban és egyet, mindjárt előadásuk elhangzása után, küldjenek meg *a MELE Központi Dolgozattárába,* melyet most állítunk fel. Ennek célja az, hogy egy-egy jó dolgozatot necsak egy egyházmegye lelkészegyesülete ismerhessen meg, de kölcsönképpen megszerezhesse és felolvashassa több lelkészegyesület is a maga ülésein. A megküldött dolgozatok címét időről-időre közölni fogjuk a Lelkipásztorban.

Az összejövetelről rövid jegyzőkönyv készítendő és nyomban megküldendő az egyházker. lelkészegyesületi elnöknek, hogy folyamatosan tudjuk, hol miféle munka folyik. (Ahol nagyon sűrűn tartanak ülést, pl. hetenként, ott elég, ha havonta küldünk jelentést.)

A kötelező témákról. Az elsőhöz. Azt kell megfognunk, miként festette meg Luther a felebarát képét és miként köteles a keresztyén ember felebarátjának a szeretet által. Kivált ügyeljünk a mű második részére. A ker. ember szabadságáról c. irata megvan magyarul a Magyar Luther II. kötetében. Jó, akinek megvan és forgatni tudja a Calwer kiadás (I. köt. 321 kk. l.) szövegét és magyarázatait. Luthernek a Jócselekedetekről szóló művét is bevonhatjuk tanulmányunkba. Ez is megvan magyarul. — A másodikhoz. Égető mai kérdésünk, hogy a teológiai megújulás és az élő keresztyénségre ébresztő gyülekezeti munka harmónikusan folyjék egyházunkban. Vegyük szemügyre egyházmegyénkben a valóságos helyzetet és tegyünk gyakorlati javaslatokat! — A harmadikhoz. Különös gonddal dolgozandó ki, mert csak egy lelkészegyesület foglalkozik eggyel-eggyel, tehát az egész országnak dolgozik. Könyveket kérhetünk a Hittudományi kar könyvtárából. Felvilágosítással, irodalommal szolgálnak professzoraink, s a MELE elnöksége levélbeli megkeresésre. Éljünk vele! Fontos, hogy mindenegyes kidolgozott tanulmánynak egy példányát megkapja a MELE központi Dolgozattára! — A negyedikhez. Minden lelkészegyesület első őszi ülésén dönt afelől, hogy milyen témát dolgoz ki szabadonválasztott témájának. Erről legkésőbb okt. 31-ig értesíti az egyh. ker. lelkészegyesületi elnököt. Ha mindenünnen megkaptuk, közzé tesszük ezt is a Lelkipásztorban. — Ahol havonta vagy még gyakrabban ülnek össze, vagy egy ülésen több témát is feldolgoznak, ott természetesen nem egy, hanem több vagy sok szabadonválasztott témát fognak feldolgozni. Erről is kérünk időnként jelentést. Jól sikerült dolgozatok egy példányát kérjük megküldeni a Dolgozattárnak! Ilyen helyeken okvetlen válasszunk egy-két exegetikai témát, továbbá teológiai munkákat ismertessünk s beszéljünk meg.

Induljon meg a munka, győzzük le az akadályokat! Legyen mindenegyes lelkészegyesületünk szent papi gyülekezet és egy-egy kicsiny teológiai akadémia!

Scholz László.
a MELE elnöke

Lelkipásztor posája

A fóti evangélizációkat előkészítő konferencián kaptam ezt a levelet egyik fiatal szolgatárstól. Közlöm, mert tanulságos mindnyájunk számára. De nem ébresztnet senkiben önmagára nézve hamis következtetéseket vagy megnyugtatást. Mert ezt olyan lelkész írta, aki boldogan él a konferenciák hatásával és aki komolyan veszi gyülekezeti munkáját. E két feltétel mellett alkalmazzuk önmagunkra.

Konferenciára magam helyett:

„Talán kissé szomorúan küldöm magam helyett ezt a levelet. Szeretnék én is köztetek lenni és minden bizonnyal szükségem is lenne arra, hogy ott legyek. Mégis úgy döntöttem, hogy itthon maradok. Nem külső ok kényszerítésére. A magam jói megfontolt elhatározása alapján. Sokat voltam távol a nyáron a gyülekezetből. A legutóbbi hetem is másutt telt el. Úgy rámnehezedik a felelősség a gyülekezetért, az ifjúságért és a gyermekekért, hogy nem tudok mindig távol lenni. Én tudom, hogy kell nekünk a konferencia, hiszen hitvány keresztyének és hitvány papok vagyunk. Kell az ott kapott dopping, injekció, hogy tovább lökjön a szolgálat útján. Azonban újabb látásom szerint nem lehet az itthoni szolgálat verejtékezése és gyötrelmei elől folyton a konferenciák szublimált légkörébe menekülni. Ítélet van azon a pásztoron, aki soha nem megy konferenciára, mert ezzel megszegényíti a gyülekezetet. Viszont ítélet lehet a folyton konferenciázó pásztor számára az ige: Jaj a pásztoroknak, akik önmagukat legeltetik, a nyájjal pedig keveset törődnek. Tudom, hogy itt borotvaélen táncol az igazság. Te azonban megérted, amit mondok. Itthon családi tragédiák bontakoznak ki félelmetes méretekben, emberek vesznek el, róm. kat. invázió fenyeget elsöpréssel, reverzálisok készülnek, meg áttérések, gyermekek várják szomjas lélekkel az igét, meg a hittanórát: bocsássatok meg, ha most nem mehetek köztetek. Lehet, hogy nincs igazam. Mindenesetre én most lelkiismeretem szerint cselekedtem, amikor itthon dolgozom.“ (1947 szept. 22.)

Egyházi tájékoztató

Közép- és Keleteurópa evangélikus egyházainak találkozója Magyarországon

D. Ordass Lajos püspök — aki egyházunk részéről a külföldi kapcsolatok ápolásával ibizatott meg s a Lutheránus Világszövetség alelnöki tisztjénél fogva is külön felelősséggel tartozik a Dunamedence körül élő evangélikus egyházak együttműködéséért — komoly tervet érlel. Januárra össze szeretné hívni az osztrák, csehszlovák, lengyel, román és jugoszláv evangélikus egyház 2—2, az illető egyház által kijelölt és kiküldött képviselőjét 10—14 napos konferenciára a fóti belmissziói otthonba, ahová erre az alkalomra magyar evangélikus egyházunknak is néhány jellegzetes képviselője is meghívást nyerne. Az együttlét programmján a különböző evangélikus egyházak részletes ismertetése szerepelne a kiküldöttek előterjesztésében, majd az együttműködés kérdéseinek megbeszélése következnék. Az áhítatokat a különböző nemzetek kiküldöttei felváltva tartanák. A konferencia után egyházunk megismerésére körutazást tennének. Intézményeinket, majd nagygyülekezeteinket tekintenék meg. A mindenütt erősen kisebbségi egyházsorsban élő vendégeink számára ez valószínüleg felemelő élményt jelentene — fejezte be a püspök információját, érdeklődő kérdésünkre.

Engedje az Isten, hogy a fontos találkozó létrejöhessen s az igében és imádságban való közösség testvéri légkörében folyhasson!

D. dr Prőhle Károly dogmatikája

egy-két hónapon belül teljesen nyomdakész állapotban lesz. A 400 oldalt magábafoglaló hatalmas mű a mai lelkésznemzedék tanító nesztorának tollából rendkívül érdeklődéssel és melegséggel várt esemény. Munkatársunk révén megtudtuk, hogy az evangélikus hit igazságait tartalmazó munka teljesen mellőzi az olvasást megnehezítő tudományos apparátust, mert mondanivalójával igényt tart a nem-teológiai képzettségű evangélikus értelmiségre is. Felosztásában, rendszerében áttekintő kíván maradni. Néhány Luther-mondaton kívül idézetek sem fogják terhelni a könyvet, mert a szerző nem másokat akar közvetíteni, hanem egy hosszú élet keresztyén tanításban és életben leszűrt tapasztalatait összefoglalni: ahogyan lelkében évtizedek alatt a keresztyén igazság kikristályosodott. A dogmatikában is emberi óhajt lenni, mert csak így lépheti közel az emberekhez.

Szerte az országban szolgáló lelkipásztor-tanítványok csendesen kérik az Istent: adjon az életmű befejezéséhez erőt és Szentlelket az ősz professzornak! *V.*

Láthatatlan bibliaiskola

indul november elején a magyar evangélikus egyházban, az ország egész területén. Gondolatát „Levelező bibliaiskola" címen az Új Harangszó okt. 19-i száma már részletesen ismertette. Itt csak a lelkészek figyelmét szeretnénk felhívni a gyülekezeti munka és egyházunk megújulása szempontjából egészen döntő lehetőségű vállalkozásra. Minden gyülekezetben vannak Isten Szentlelkétől megérintett *bibliaolvasó* emberek. Ezeknek *teológiai elmélyítéséről van szó mindenki által elérhető, megérthető és megkedvelhető formában.* Az ébredés barátai ne feledkezzenek meg arról, hogy itt van a nagy alkalom a felébredt lelkek beljebb, mélyebbre vezetésére a Szentírásban! Az ébredés bírálói meg lássák meg, hogy amit jogosan vagy jogtalanul sok esetben hiányoltak evangélizációs, konferenciás gyülekezeti tagjaiknál: a tanításbeli tisztánlátást és a komoly, mélyrehatoló, hitvallásos bibliaértelmezést, bibliamagyarázó tudást, — annak munkálására éppen itt indul tervszerű munka, amelyből minden lelkésznek ki kell vennie a részét. Mert igaz ugyan, hogy egyes magános keresztyének is bekapcsolódhatnak a több évre tervezett s az egész Bibliát áthatoló levelező-bibliaiskolába, de igazi áldássá ott válik a gyülekezet és az egyes számára, ahol a lelkész maga gyűjti össze a helyi bibliaiskolai munkaközösséget és vezeti a heti egy órát. A bibliaiskolai tanfolyam kezdetéről ne késsék el senki, mert később nagyobb anyagot kellene pótolni. Lelkésztestvér írja meg csatlakozását a munkához levelezőlapon sürgősen az Élő Víz szerkesztőségének (Budapest, V. Pozsonyi-út 14. IV. em. 19.), ahonnan majd minden irányítást, anyagot megkap, úgyhogy a bibliaiskola helyi vezetése semmiféle nehézséggel nem fog járni. A bibliaiskola bibliaolvasó híveinken kívül — iskolai előképzettség hiánya nem akadály — az önkéntes gyülekezeti munkások, vasárnapi iskolai vezetők, tanítók stb. számára pótolhatatlan alkalom.

A gyülekezeti evangélizációkat előkészítő konferencia

Fóton átlagban 50 lelkész jelenlétében folyt. A sok értékes előadásból itt most csak hármat emelünk ki. D. Ordass Lajos püspök a mai magyar evangélikus egyház küldetéséről szólva néhány időszerű feladatra mutatott rá: politikai szempontoktól mentesített tiszta harc az egyházért; gyülekezeteink önellátásának biztosítása anyagi és szolgálati vonalon (gyülekezeti munkások kiképzése, gyülekezeti diakónia); egyházi oktatásügyünk tervszerű és evangéliumi irányítása; a szomszédságunkban élő evangélikus

egyházakkal bensőséges kapcsolat felvétele; világviszonylatban összekötő szolgálat az egyházak között nemzetközi és felekezetközi vonatkozásban; végül a külmisszió megnyíló nagy kapuja, mely döntő választót elé állítja hazai egyházunkat: megmaradunk-e tovább is valamely külföldi missziói társulat függvényének vagy megtesszük az elhatározó lépést önálló missziói munkaterület vállalására idehaza kiképzett magyar missziói munkásokkal? — A másik előadást dr. Mády Zoltán tanár tartotta a magyar evangélikus evangélizáció mérlegéről. A konferencia levegőjében akkor villamosáram feszültsége ízzott s minden pillanatban várható volt az evangélizációs mozgalmat bíráló hangok feltörése. A kötetlen előadás tárgyszerűségével, világosságával és igazságkeresésével belső kiegyenlítődést teremtett, s az evangélizáció apológiájából — ahogyan az egyik hozzászóló nevezte — az evangélizáció programmjává lett — amint egy másik testvérünk kifejezte. — A harmadik említésre kerülő előadást Benkóczi Dániel szegedi esperes-lelkész tartotta, aki a gyülekezeti lelkipásztor szempontjából vizsgálta az evangélizáció és az evangélizáló lelkésszel való viszony kérdéseit. Az előadás alatt feloldódhatott minden aggály a paróchus-lelkészekben — ha még volt ilyen, s a bizalomnak új légköre teremtődött meg gyülekezeti és evangélizáló lelkészek között. Amellett egy ébredő gyülekezetből oly sok megkapó tapasztalatot kaptunk, amely színesen húzta alá a tételt: áldott eszköz az evangélizáció a gyülekezet építésére, hol tusakodó lelkipásztor komoly szolgálatban ég el előtte is és utána is.

Misszió és gyarmatpolitika

A külmisszionak hosszú időn át tehertétele volt, hogy a gyarmatosítás eszközének tekintették. A legutóbbi hónapokban ismételten sor került arra, hogy a misszionak adott helyzetben történt határozott állásfoglalása eloszlasson ilyen félreértést.

A *batáviai missziónáriusok és lelkészek* 1947 augusztus 1-én kiáltványt bocsátottak ki, amely augusztus közepén Hollandiában is nyilvánosságra hozatott. A nyilatkozat felemeli szavát az Indonéziában július végén foganatosított „rendőri akció" ellen, amely a régebbi gyarmati elnyomás folytatásának szolgálatában áll. A hollandok közül sokan — írják — kifelé ugyan ki akarják elégíteni az Indonéz nép szabadságtörekvését, de befelé mégis a háború előtti viszonyokat igyekeznek visszaállítani. „Ezt a tényt a holland nép vétkének, s nem utolsó sorban nekünk, holland keresztyének vétkének érezzük." A nyilatkozat bűnvallással folytatódik, majd Isten irgalmáért és bocsánatáért könyörgő imádságra hív s figyelmezteti a holland kormányt, hogy Indonéziával szemben követett magatartását nehogy „egoizmus, oppurtunizmus és démonizmus határozza meg, hanem őszinte törekvés az igazság és szeretet megvalósítására."

A nyár előtt *India* függetlensége érdekében adott ki 350 misszionárius határozott hangú nyilatkozatot. „A Kodaikanalban konferenciára egybegyűlt misszionáriusok hálaadásuknak adtak kifejezést, hogy India függetlenségének napja elérkezett... Jézus Krisztus szolgái s ezzel együtt India szolgái szeretnénk lenni. Szenvedése a mi szenvedésünk, öröme a mi örömünk, jövője a mi jövőnk... A megtérések révén nem akarunk hatalmi csoportokat alkotni politikai célok számára..."

Ígéretes jel, hogy az egyház hangja hallhatóvá válik, mint az eddigi gyarmatpolitika elutasítása és mint a színes népek valódi elismerésének követelése. A misszió oldaláról más magatartás lehetetlen

KÖNYVTÁRBAN

DAS THEOLOGISCHE ALUMNEUM IN BASEL. Reinhardt-Verlag, Basel. — 1944-ben ünnepelte a bázeli theol. Alumneum száz éves fennállását. Ebből az alkalomból jelent meg a 78 oldalas kis emlékkönyv. Előszavát az Alumneum jelenlegi vezetője a lutheránus volt straszburgi professzor, Cullmann Oscar írta. Az Alumneum történetét, különösen az utolsó ötven évét tartalmazó leírás mellett több szép felvételt közöl a könyv, közzé teszi az eddigi „Hausvater"-ek arcképét és az intézet száz év alatti 1301 lakójának névsorát s azok jelenlegi címét. Megtudjuk, hogy a száz év alatt 119 magyar lakója volt az Alumneumnak. Többnyire reformátusok, de elég szép számmal evangélikusok is. Az Alumneum fontosságát napjainkban fokozza az a körülmény, hogy Bázel az egyház theológiai munkájának egyik, talán ma legjelentősebb központja. Svájcba készülő ösztöndíjasaink figyelmébe ajánljuk különösen a jó útbaigazítással is szolgáló könyvecskét.

JAKUS IMRE: Számadás. Versek. Fébé-kiadás. Budapest, 1947. 65 l. Ára: 7.— Ft. — A költőnek mindig önmaga a legnagyobb problémája. Élete a feneketlen kút, amelybe kutatva száll le. Feladata, helye, sorsa izgatja. Vívódásának tárgya: ember és szerep, önmaga. S ami ezenkívül „vers-témaként" adódik, az legtöbbször az a „nagy tárgy", ami önmagán kívül még igézetébe tudja fogni, sodrába kapja, hogy benne elmerüljön s még önmagáról is megfeledkezzék. — Így válik ketté láthatatlanul ez a vers-kötet is. Egy sereg vers — mélyből előhozott felelet, élményben született válasz a töprengő kérdésre: ki vagyok én? miért vagyok? és mire vagyok jó? Amit így élete értelmeként megragad, abban benne van egészen ő, a nagy álmokban égő, nagy szárnyalások és nagy csüggedések közt hánykódó poéta-pap. S ha mi mások vagyunk is, mintahogy mindegyikünk külön világ, az így átélt papi külső és belső sors egy kicsit miénk is. — A „nagy tárgy", amiben feloldódik, — régi ihang nála, amikor még ez korszerűtlen ihang volt, — a szegény magyar paraszti sors. Az ő népe. A mi népünk. Az élmény talán itt a legforróbb és érződik a művön, hogy belülről dobta ki a lélek (Kívül rekedt a gyász, Cselédhalál). — Ami e két láthatatlan vágányon kívül még fennmarad, az is többnyire igazi modern költészet. V.

A Magyar Evangélikus Egyház Püspöki Karának Körlevele

Az Úr Jézus Krisztusnak kegyelme, az Istennek szeretete és a Szentléleknek közössége Mindnyájatokkal!

Szeretett Munkatársaim!

65/XV./1946—47. szám. Nemzetünk történetében szeptember 15-dike pirosbetűs ünnep. A nagyhatalmak ezen a napon letétbe helyezték Magyarország békeszerződésének ratifikációs okmányait. Megszünt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság működése s ezután másfél éven át csupán úgynevezett „Tanácsadó bizottság" áll kormányunk mellett.

Ezen a napon minden harang megkondult az országban. Isten elé szólították az ország vezetőit és népét, hogy együtt gyászoljunk mindazért, amit a békeszerződés tőlünk elvett és hálaadó örömmel együtt örvendezzünk annak, amit a békeszerződés nekünk ajándékozott. Önmagunkat vádoló ítélkezéssel, férfias bátorsággal gyászoljuk történelmi multunknak földben, erkölcsben, becsületben elveszített értékeit. Csak hitvány nép temet titokban önvizsgálat, bűntudat és önítélkezés nélkül. Azután hálaadó örömmel örvendezünk állami önállóságunk visszanyerésének, nemzeti méltóságunk helyreállításának s alkotmányos szabadságunk megerősödésének.

Kérjük a kegyelmes Istent, hogy nagyon súlyos történelmi lecke után adjon világos látást bűnös hibáink meglátására, belőlük okulást s demokratikus országunk megerősítéséhez erőt.

Állami önállóságunk visszanyerése egybeesik azzal a történelmi jelentőségű ténnyel, hogy végrehajtott új képviselőválasztás alapján új országgyűlés alakult nemzetünk jövendőjének építésére. Megismétlődő válságokban gazdag történelmünkben is kevés országgyűlés vállalt munkában és felelősségben nehezebb feladatot, mint a most összeülő törvényhozó testület. Egy nemzet sóvárgó vágyakozással várja, hogy a haza újjáépítésében használja fel a felszabadult népi erőket s a nemzet szunnyadó egyéniségében rejlő értékeket. Javítsa meg régi- és közelmultunk nyilvánvaló hibáit. Teremtsen rendet anyagi, szellemi és szociális életünk kiegészítést, pótlást, javítást váró kérdéseiben, hogy magyar demokráciánk gyarlóságaitól megtisztuljon s jogos önérzettel állhasson a demokratikus országok nagy közösségébe. Mindenek előtt és mindenek felett pedig állítsa vissza a nemzet egységét. Szüntesse meg a gyűlölet, üldözés és pártoskodás áldatlan harcait. Munkálkodjék az emberi szabadság kiépítésén, a jog és igazság biztosításával, mert ezek nélkül a szabadság papirosérték csupán, nem pedig valóság. Teremtse meg a régóta hasztalan áhított békesség előfeltételeit: a meggyőződés szabadságát s az élet biztonságát.

Ehhez az országépítő munkához felajánljuk evangélikus egyházunk munkakészségét. Istentől kapott elhivatásunk és lelkiismeretünk szerint kötelességünknek ismerjük, hogy nemzeti életünk teljességére is kisugárzó egyházi munkánkkal építsük az igazi demokráciát s végezzük az evangélium erőivel a reánk bízott embernevelő munkát.

A képviselőválasztás előtt a politikai pártok sokszorosan hangoztatták az egyházak iránti becsülésüket. Az országgyűlés megalakulása után pedig a miniszterelnök kijelentette, hogy az egyház és állam viszonyának rendezését munkaprogrammjába sorolja a kormány. Egyházunk bizalommal tekint ezen tárgyalások elé.

Nem hallgathatunk azonban arról, hogy a képviselőválasztással kapcsolatos súlyos visszaélések mélységes aggodalommal töltik el egyházunkat. Tartozunk egyházunk egészének annak bejelentésével, hogy ezen visszaélések ismeretében a magyar kormánynál óvó tiltakozást, szigorú vizsgálat és megtorlást kértünk az állampolgári jogok védelmére.

Közöljük Dr. Radványszky Albert egyet. felügyelő és D. Kapi Béla püspök benyujtott iratát:

Egyházunk mindenkor nagyraértékeli a nemzet jövendőjének építésére rendelt törvényhozó országgyűlést s ezért az országgyűlési képviselőválasztásoknál az állami törvényekben megállapított jogi követelések mellett magas erkölcsi követelések alkalmazását látja szükségesnek.

Egyházunk ezen meggyőződése alapján püspöki karunk 51/XV. számú pásztorlevelében külön is felszólította az egyház különböző munkakörben működő alkalmazottait, hogy „állampolgári jogukkal éljenek, kötelességüket teljesítsék és országunk alkotmányos újjáépítésének nagy munkájában — egyháznak, szolgálatának, érdekeinek gondos figyelembevételével, — lelkiismeretesen és jól megfontoltan résztvegyenek".

Az országgyűlési képviselőválasztások megtörténte után lelkiismereti kötelességünk szerint kénytelenek vagyunk tiltakozó szóval bejelenteni, hogy egyházi munkásaink közül számosan, egyházunk hívei közül pedig tömegesen megfosztattak állampolgári joguktól s jogalap nélküli hivatalos rendelkezés folytán nem teljesíthették kötelességüket. Ezen jogfosztással szemben emeljük fel tiltakozó szavunkat a felelős magyar kormánynál.

Tiltakozásunkban külön meg kell említenünk a jogfosztás nagyon számos esetében jogalappá lett azon hazug indokokat, melyek erkölcsi megbélyegzéssel illették becsületes, mocsoktalan tiszta életet élő férfiakat és nőket. A jog és igazság védelmére rendelt hivatalos szervek eljárása megdöbbentő merénylet nemcsak a joguktól megfosztott és megbélyegzett emberekkel szemben, hanem az állammal, az országgal és politikai akaratát törvényes módon nyilvánítani hivatott nemzet egyetemével szemben is.

Mint nemzetünk testének eleven darabja és a szent Istentől nyert kötelezésünk szerint Isten örök igazságainak munkása és őrizője, kéri és várja evangélikus egyházunk a magyar kormány megtorló elégtételt adó és jogvédő intézkedéseit.

Lelkiismeretünk még három megjegyzésre kötelez.

A választási visszaélés jelentőségét egyesek enyhíteni igyekeztek a választás eredményére vonatkozó matematikai értékeléssel, jóllehet az kizárólagos etikai értékeléssel mérhető meg. Meggyőződésünk szerint a magyar kormánynak példa teremtésével is gátat kell vetnie azon önmagában is helytelen, következményében pedig nemzetrontó felfogásnak, mintha hazánkban nem volna politikai morál és annak követelései nem lennének olyan sérthetetlen részei alkotmányunknak, melyek ellen büntetlenül vétkezni nem lehet. Nemzetünk közerkölcsét, népünk erkölcsi köztudatát és lelkiismeretét védelmezzük tehát, midőn a választási visszaélésekkel kapcsolatosan a kormány szigorú megtorlását kívánjuk.

Második megjegyzésünk a választási küzdelem folyamán használt propaganda ízléstelen és a vallásos érzületet sértő kinövéseire vonatkozik. A keresztyénség szent szimbólumai éppen úgy, mint a nemzeti trikolor annyira felette állanak minden pártküzdelemnek, hogy ezeknek ilyen célra való használata minden vallásos és nemzeti érzésű ember jogos ellenérzését váltja ki. Tiltakoznunk kell az ellen, hogy akár a kereszt, vagy feszület, másrészt a nemzet színei ízléstelen választási falragaszokon profanizáltassanak. Hathatós és nyomatékos intézkedést kérünk, hogy az esetleges községi választásoknál ezek a visszaélések meg ne ismétlődhessenek.

Harmadik megjegyzésünk a nemzet által áhított békére vonatkozik. Azon reménységben végezte nemzetünk az országgyűlési képviselőválasztás munkáját, hogy az új országgyűlés a nemzet újjáépítésének vágyában és kötelességében összeforr s a békesség jegyében indul országunk újjáépítésére. Reménykedő feltevésünkkel ellentétben már is harcok bejelentéséről beszélnek a sajtóorgánumok politikai híradásai. Azért kérjük a magyar kormányt: felelősségteljes történelmi szolgálatában kövessen el mindent, hogy a törvényhozó országgyűlés munkájában s annak segítségével nemzetünk életében is biztosíttassék az alkotó munka, közjólét és emberi boldogság legfőbb feltétele: a békesség! A nemzet közjavára, a békesség jegyében megerősödhessen az a demokratikus Magyarország, mely a magyar köztársaság alaptörvénye szerint: személyes szabadságot, gondolat és vélemény szabad nyilvánítását, szabad vallásgyakorlást, elnyomatástól, félelemtől mentességet, tulajdon és személyi biztonságot, munkához, megélhetéshez, szabad művelődéshez való jogot egyformán és egyenlő mértékben biztosít minden állampolgárnak."

A miniszterelnök úr válaszíratában közli, hogy az átiratban közöltekre később fog visszatérni, amidőn a választásokkal kapcsolatos kérdések kimunkálása is feldolgozást nyert. Kijelenti továbbá, hogy a magyar kormányzat azon lesz, hogy a napi politika köréből kivonja a vallásos érzületet

sértő minden megnyilvánulást és mindent elkövet arra, hogy a nemzet által áhított béke mielőbb helyreállíttassék és az erők összefogása mellett a nemzeti újjáépítésre fordítsuk legfőbb figyelmünket.

A békekötés ratifikációjának megtörténte, az új országgyűlés munkábaállítása egyesítsen mindnyájunkat azon elhatározásban, hogy a testvéri szeretet és felelősségtudat érzésében minden erőnket egybevetjük szeretett hazánk újjáépítésére s egyházunk bőséges erőforrásait megnyitjuk nemzetünk új életének táplálására.

66/XV/1946—47. szám. A Magyar Kormány rendeletileg intézkedett a sajtótermékek ellenőrzéséről és terjesztéséről. A rendelet szerint a sajtótermékek csak a tájékoztatásügyi miniszter előzetes engedélyével jelenhetnek meg, azok terjesztése pedig csak a belügyminiszter engedélyével történhetik.

Mivel meggyőződésünk szerint ezen kormányrendelet nemzeti és egyházi szempontból megmérhetetlen veszedelmet jelent, Radvánszky Albert egyetemes felügyelő és Kapi Béla püspök az egyházegyetem nevében bejelentették tiltakozásukat a kormánynál.

Tájékoztatásul közlöm egyházegyetemünk beadványát:

„A Magyar Kormány 1947. évi szeptember 19-én kelt 11290—1947. Korm. sz. rendeletével ideiglenesen rendezte a sajtótermékek engedélyezését és terjesztését.

A kormányrendelet 1. §-a szerint a „sajtóterméket, ideértve a könyveket, valamint az időszaki és nem időszaki lapokat is, kinyomatni csak a tájékoztatásügyi miniszter engedélyével szabad".

Ezen rendelkezéssel szemben evangélikus egyházunk, mely hivatásánál és történelmi multjánál fogva mindig a lelki szabadság harcosa volt, felemeli tiltakozó szavát s felhívja a magyar kormány figyelmét a sajtószabadság korlátozásának és kérdésessé tételének komoly veszedelmére.

1. A kormányrendelet — meggyőződésünk szerint — beleütközik a Magyar Köztársaság 1946. évi I. törvénycikkben lefektetett alaptörvényébe s az veszélyezteti a magyar köztársaság polgárainak biztosított természetes és elidegeníthetetlen szabadságjogainak egyik legfontosabb megnyilatkozását és eszközét: „a gondolat és vélemény szabad nyilvánításának jogát".

Részletes indokolás mellőzésével csak általánosságban rámutatunk arra, hogy sajtószabadság nélkül nincsen gondolat- és véleményszabadság. Ennek következtében a sajtószabadság mindenféle korlátozása szükségképen maga után vonja a gondolat- és véleményszabadság korlátozását. Embert és nemzetet védhetlenül kiszolgáltatja annak a veszedelemnek, hogy a törvényben biztosított jog érvényesítése következtében némaságra kényszerüljön sok igazságot hordozó gondolat és vélemény, sőt történelmünk bizonysága szerint a sajtószabadság korlátozása végső fokon lelki rabságba juttathatja az embert és a nemzetet.

Növeli a veszedelmet, hogy a gondolat- és véleményszabadság az ember egyetemes szabadságjogainak nemcsak egyike, hanem az összes szabadságjogok alapja is. Belőle támadnak és táplálkoznak a személyes szabadság szükséges vállfajai: a vallás szabad gyakorlása, az egyesülési és gyülekezési jog, az elnyomatástól mentesség, a szabad művelődéshez való jog. A sajtószabadság korlátozása viszont mindezen szabadságjogok szűkítését, avagy veszélyeztetését jelenti. Nemzetünk akkori törvényhozó testülete bölcsen állapította meg tehát a Magyar Köztársaság alaptörvényében az állam valamennyi polgárának jogaképpen a gondolat- és véleményszabadság elvét s „a demokratikus államrend keretein belül annak egyformán és egyenlő mértékben biztosítását" bizonyára bölcs megfontolással a nemzet közakarataképpen tette a demokratikus Magyarország minden kormányának kötelességévé.

Ellentétben állónak látjuk a kormányrendeletet az országgyűlési képviselő választást megelőzően tett azon kijelentésekkel, melyek a magyar

demokrácia alaptörvényében biztosított gondolat- és véleményszabadság megerősítését ígérték. Rámutatunk továbbá arra az eszméletésre indító körülményre, hogy a sajtószabadság korlátozására vonatkozó kormányrendelet oly időben jelent meg, midőn a kormány elhatározott terve szerint nemzetünk lelkesedéssel készül az 1848 március 15-én kivívott magyar sajtószabadság százados emlékünnepére.

2. Evangélikus egyházunk tiltakozó szavát külön is felemeljük az ellen, hogy egyházunk hitbeli tanításait tartalmazó, világnézetünket kisugárzó s híveink lelkiépítését szolgáló munkák megjelenéséről az egyházon kívülálló hatóságok határozzanak s ezzel egyházi és vallási munkánkat korlátozzák.

3. Egyben hivatalosan bejelentjük, hogy egyházunk közigazgatási és lelkiépítési munkájához szükséges, az egyház kiadásában megjelenő, terjesztésre nem kerülő „Hivatalos kiadványokat" (egyetemes egyházi iratok, hivatalos körlevelek, esperesi, püspöki jelentések, jegyzőkönyvek, evangélizációs és belmissziói munkaanyagok stb.) nem tekintjük a rendelet hatálya alá tartozó sajtóterméknek, részint hivatalos jellegükre való tekintetből, részint azért, mert kinyomatásuk előnyösebb sokszorosítás céljából történik. A „Hivatalos Kiadványoknak" az előzetes beterjesztés alól mentesítését egyházközigazgatási és egyházéleti munkánk időhöz kötöttsége is indokolja s az a körülmény, hogy azok a kormányellenőrzést gyakorló régi időben is mentesíttettek a beterjesztési kötelezettség alól.

Midőn előterjesztésünket Miniszterelnök Úr figyelmébe ajánljuk, tesszük ezt azon reménységben, hogy a sajtószabadság védelmével helyesen szolgáljuk nemzetünk és egyházunk közös értékes kincsét: a gondolat- és véleményszabadság jogát."

67/XV/1946—47. szám. Az igazság helyreállításán érzett örömmel és telepítendők kimutatásába. Az 1941-es népszámláláskor magukat német kitelepítés kérdését újból szabályozta s elhatározta az áttelepítésre kötelezettek kategóriájának szükítését. Újabb rendelkezés szerint pártatlan és igazságos vizsgálat állapítja meg, hogy kik vehetők és veendők fel a kitelepítendők kimutatásába. Az 1941-es népszámláskor magukat német anyanyelvűeknek, de magyar nemzetiségűeknek vallók, vagy azok, akik nem önként, hanem kényszerítés alapján soroltattak a német hadsereg kötelékébe, azok, akik magyarságuk mellett állhatatosan kitartottak és nemzethűségükről nyilvánvalóan bizonyságot tettek, a jövőben nem kerülnek kitelepítésre.

Sürgősen közlöm ezen kormányintézkedést összes érdekelt lelkésztestvéremmel, hogy a kitelepítéstől esetleg eddig mentes anya- és leánygyülekezeteiben jogvédelemre jogosult híveinket a kitelepítés esetén megvédelmezni segítse. Ha hivatalos végrehajtó közegek figyelmen kívül hagynák a kormányrendeletet, tegyen nálam a nevek felsorolásával távirati jelentést, hogy a kormánynál megtehessem a szükséges lépéseket.

Egyházunkat azonban nem elégíti ki a kormány ezen intézkedése. Ami igazságtalanság és jogtalanság 1947 október havában, ugyanaz igazságtalanság és jogtalanság volt 1945. és 1946-ban is. Elkerülhetetlenül szükségesnek ítéljük tehát, hogy a magyar kormány az általa elkövetett igazságtalanságot jóvá tegye és pedig oly módon, hogy a jogtalanul kitelepítésre kényszerített magyar nemzetiségű német anyanyelvű, becsületes, nemzethű magyar testvéreink visszahozását nemcsak engedélyezi, hanem azt a kormány minden erejével lehetővé teszi. Meggyőződésünk szerint a kormány nemcsak a jog helyreállításának és igazságosság elvének tartozik ezzel, hanem a nemzet egyetemének is, amely szükségtelenül és igazságtalanul mérhetetlen vérveszteséget szenvedett.

Egyházegyetemünk nevében Radvánszky Albert egyetemes felügyelő

és Kapi Béla püspök e tárgyban a következő beadványt intézték a magyar kormányhoz:

„Evangélikus Egyházegyetemünk őszinte örömmel értesül a miniszteri tanács azon elhatározásáról, hogy újból rendezi a német kitelepítés ügyét. Megnyugvással látjuk azon állandóan hangoztatott követelésünk érvényesítését, hogy a kitelepítendők kategóriájából kivétetnek a magukat német anyanyelvűeknek, de magyar nemzetiségűeknek valló magyar testvéreink s pártatlan és igazságos vizsgálat alapján történik annak megállapítása, hogy történelmünk válságos idejében magatartásukkal kik tettek bizonyságot nemzethűségükről s közülük meggyőződésük ellenére kik kényszerültek külső erőszakolással a német hadsereg kötelékébe való belépésre.

A kormány ezen rendelkezését megnyugvással és őszinte örömmel vesszük tudomásul s bizonyosak vagyunk abban, hogy egész nemzetünk osztozik ezen örömben.

Egyházunk sok támadásnak és kemény bírálatnak kitett régebbi hivatalos megnyilatkozásait a német kitelepítés kérdésében kénytelenek vagyunk Miniszterelnök Úr emlékezetébe idézni, hogy a jelenlegi helyzetben azok következményeire s ezen következmények levonásának elkerülhetetlenségére a magyar kormány figyelmét felhívjuk.

Evangélikus Egyházegyetemünk 1945. évi december 15-én és 1946. évi január 30-án kelt beadványában rámutatott a német kitelepítésnél alkalmazott szempontok igazságtalanságára. Utaltunk arra, hogy „évszázadok alatt a föld rögéhez nőtt, sajátos kultúrát, egyházi életet, gazdasági rendet kiépítő néptömegeket nem lehet úgy áttelepíteni, hogy az az országnak és az áttelepítést szenvedő népeknek is anyagi- és erkölcsi romlását ne okozná." Követelménynek elismertük, hogy a nemzetárulás bűnében vétkezők bűnhődjenek, de a vizsgálat lelkiismeretes és igazságos voltának biztosítását, a bűnösség kollektív voltának megszüntetését s a „fasiszta módszerekre emlékeztető" eljárás mellőzését kérelmeztük. Újabb felterjesztésben kénytelenek voltunk aggodalmas kérelmeinket megújítani.

Egyházunk püspöki kara is 1946. évi február hó 23-án külön beadványában rámutatott arra a nemzeti, jogi és erkölcsi szempontból súlyos tévedésre, hogy a kitelepítésnél bűnnek minősítik a származási adottságot jelentő német anyanyelvet s kitelepítésre kényszerítik azt a nemzethű, becsületes, magyar lelkületű embersereget, mely német anyanyelvűsége mellett meggyőződéssel magyar nemzetiségűnek vallotta és bizonyította magát.

Idézzük ezen beadvány befejező részét: „Kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a németség kitelepítésére vonatkozó törvény végrehajtásának mértékét és módját nem tudjuk összeegyeztetni az emberi joggal, az igazsággal és az örökkévaló Isten törvényével. Nem tudjuk azokat összeegyeztetni nemzetünk létharcával és történelmi érdekével sem. Mint evangélikus egyházunk szolgálatára rendelt püspökei, lelkiismeretünk kényszerítésére újból miniszterelnök úr és a magyar kormány elé tárjuk aggodalmainkat s a még rendelkezésre álló idő utolsó órájában, kérvekérjük a bűnösség és büntetés kollektív alkalmazásának megszüntetésével annak biztosítását, hogy csak az igazi bűnösök bűnhődjenek, hogy a magukat német anyanyelvűnek és magyar nemzetiségűnek vallók a kitelepítés alól mentesíttessenek, hogy a végrehajtási rendelkezések enyhíttessenek, hogy a betelepítésnél evangélikus családok helyére evangélikus emberek telepíttessenek s ezzel gyülekezeteink léte és belső hivatás munkája biztosíttassék, hogy mindez által nemzetünk megóvassék fenyegetően közelgő lelki- és anyagi válságától s ne sodortasson olyan végzetes elhatározásokba, melyekért Isten, nemzet és az emberiség előtt nehéz el-

hordozni a felelősséget." Aggodalmas kérelmünket a kormány nem részesítette figyelmében.

1947. évi július havában részleteket feltáró újabb beadványt intézett evangélikus egyházegyetemünk elnöksége a kormányhoz, de ezen beadványunk is hiábavalónak bizonyult.

A kormány mostani rendelkezéséből bizonyos elégtétellel látjuk a német kitelepítés kérdésének olyan rendezését, melyben egyházunk sokszor szorgalmazott álláspontja érvényesült.

Nem zárkózhatunk el azonban annak kijelentésétől, hogy a kormány által jogosnak és igazságosnak elismert szempont alkalmazását visszamenőleg is a kormány elutasíthatatlan kötelességének tartjuk. Ami jogot és igazságot jelent 1947. október havában, az jogot és igazságot kell, hogy jelentsen az 1945. és 1946. esztendőkben is.

Tisztelettel kérjük tehát a magyar kormányt, hogy a multban lefolytatott német kitelepítést tegye vizsgálat tárgyává s haladéktalanul intézkedjék az iránt, hogy a jog- és igazság ellenére kitelepített német anyanyelvű magyar nemzetiségű testvéreink és mindazok, akikkel szemben igazságtalanul és jogtalanul alkalmaztatott a kitelepítési kényszer, hazánkba visszatérhessenek. Meggyőződésünk szerint ennek minden erővel előmozdítása kötelessége annak a kormánynak, mely a német kitelepítés ügyét a jog- és igazság alapjára helyezte. Fájdalmas számunkra, hogy ez a nemzet igaz érdekének sérelmével csak nagy késedelemmel történik, mégis vigasztaló, hogy egyáltalában megtörténik.

Midőn ezen beadványunkat Miniszterelnök Úrhoz eljuttatjuk, nem hallgathatjuk el mélységes aggodalmunkat azon, hogy a közelmultban végrehajtott kitelepítés módja, eszközei és eljárásai sok helyen még mindig beleütköztek a jog-, az emberiesség-, és az erkölcs követeléseibe.

Evangélikus Egyházegyetemünknek a jogtalanul kitelepített német anyanyelvű magyar németség visszatelepítése ügyében benyujtott beadványát Miniszterelnök Úr és a magyar kormány megfontolásába ajánljuk azon meggyőződésben, hogy történelmi időben, a nemzet érdekében történő minden intézkedés és a nemzet jövőjét veszélyeztető minden mulasztás nehéz felelősséggel nehezedik a kormány lelkére. Egyházunk imádkozik azért, hogy a magyar kormány történelmi szolgálatát teljes felelősségérzettel a nemzet javára végezze."

68/XV/1946—47. szám. F. évi augusztus hó 1-én kelt 64/XV/1946—47. számu leiratomban közöltem már, hogy az 1947—48. évre egyházegyetemünk újból kiadja Belmissziói Munkaprogrammunkat. Örömmel értesítem, hogy a Belmissziói Munkaprogramm mint egyházunk hivatalos kiadványa elkészült és azt remélhetőleg mielőbb megküldhetem.

A Munkaprogramm az ifjúsági munkára vonatkozó rész után különleges vallásos ünnepséghez szükséges anyagot közöl és pedig: Reformációi, gyámintézeti, missziói, március 15-i, vesztfáliai békekötés emlékünnepségére vonatkozó anyagot. Előadás-anyagot közöl a presbiterek lelkigondozására, továbbá nagyhétre igehirdetési sorozatot.

Reformációi hetére külön előadás-sorozatot ad ezzel az összefoglaló témával: „Magyar evangélikus egyházunk mai szolgálata." Tárgyalja: az evangélikus egyház és a demokrácia kapcsolatát, egyházunk lelki feladatait, tanítói és nevelői munkáját, szociális szolgálatát, anyagi megépítésének kérdését és a világ evangélikus egyházaihoz való viszonyát.

Közöl továbbá egy előadás-sorozatot: Evangélikus iskoláink történelmi szolgálatáról. Külön előadásokban tárgyalja: Luther felelősségét az iskoláért, Melanchton iskolai munkáját, a reformáció iskoláit a XVI. században, továbbá az üldözés századaiban, megvilágítja régi iskoláink belső életét és szellemét, feltárja iskoláink életét a XIX. századtól az

1944-es világháborúig és végül méltatja iskoláink egyházi, történeti jelentőségét a mai időben és gyülekezeti iskoláink munkáját.

Bizalommal ajánlom Belmisszió Munkaprogrammunkat lelkésztestvéreim érdeklődésébe. Használják lelkiismeretes hűséggel, hogy annak értékes anyaga tényleg értékesüljön gyülekezeteink életében. A vallásos ünnepségekre közölt értékes előadások segítő eszközül szolgálnak s megkönnyítik eziránvu munkájukat. A reformációi előadás-sorozat megvilágítja egyházunk helyzetét, szükségleteit s jövendőnk irányvonalát. Eszméltet, kötelességtudatra ébreszt, s megerősíti egyházunk helyzetének, feladatainak és szükségletének megismertetésével egyházszeretetünket Nagyon kívánatosnak tartom, hogy reformáció hetét ezen előadás-sorozat felhasználásával is tartalmassá tegyék.

Hasonlóképen kívánatosnak látom, különösen a mai időben, hogy evangélikus iskoláink történelmi szolgálatával, értékes nemzetépítő munkájával, korunkban is fennálló hivatásával részletesen foglalkozzunk s iskoláinkról hű képet tárjunk evangélikus gyülekezeteink elé. A lelkésztestvérek bizonyára bölcsen megtalálják azt az időpontot, amidőn ezt az előadás-sorozatot egymásután, vagy szétosztva, a gyülekezet szellemi életébe beillesszék.

A Belmissziói Munkaprogramm ára 10.— forint, ami haladéktalanul Ev. Püspöki Hivatal Győr címre küldendő.

Isten áldását kérem gyülekezeteink belmissziói munkájára. A kegyelmes Isten adjon erőt egyházi munkásainak ezen munkájuk elvégzéséhez, híveink lelkében pedig ébressze fel a vágyódást egyházunk szolgálatai iránt s ezzel is erősítse egyház-szeretetüket és istenfélelmüket.

69/XV/1946—47. szám. Az Egyetemes Nyugdíjintézet ügyvivősége elkészítette az 1947. évi nyugdíjintézeti járulék-számlákat s azokat az egyházmegyék esperesei utján megküldtem a gyülekezeteknek és a nyugdíjintézet tagjainak.

Bizalommal kérem, hogy a nyugdíjintézeti járulékok pontos befizetéséről gondoskodjanak. Tegyék ezt az ügyet a rend, pontosság és lelkiismeretesség kérdésévé. A Nyugdíjintézettel szemben erősítsék meg felelősségtudatunkat, mert csak ilymódon menthetjük meg egyházunk és lelkészi karunk szempontjából nagyjelentőséggel bíró ezen szociális intézményünket.

Felhívom továbbá figyelmét a Nyugdíjintézet javára kötelező offertórium tartására s felhívom, hogy azt beszolgáltatni el ne mulassza.

70/XV/1946—47. szám. D. Kapi Béla püspök, egészségi állapotára való tekintettel, a tanügyi bizottság elnökségéről lemondott. Ezen teendők ellátására Kuthy Dezső kéretett fel. A tanügyi bizottság elnökét illető megkeresések tehát hozzá intézendők mégpedig november hó 1-ig Balassagyarmatra, attól kezdve pedig Budapest, VIII. Üllői-út 24. szám alá.

Az egyetemes tanügyi bizottság megbízott elnöke október hó derekán Budapestre értekezletre hívta össze a tanügyi bizottság előadóit, hogy velük az időszerű tanügyi kérdéseket megtárgyalja.

Azok, akiknek a tanügyi kérdések komplexumának körébe vágó javaslatuk, észrevételük, panaszuk, vagy kérdésük van (különös figyelem fordítandó az általános iskolák kooperációjának ügyére), juttassák el azt addig vagy hozzá, vagy az illetékes tanügyi bizottság előadóhoz. Inkább az utóbbihoz, hogy módjában legyen azt előterjesztésének anyagába beledolgozni. Az egyetemes tanügyi bizottsági előadók a következők: Dr. Gaudy László vallástanítási előadó (Budapest, IV., Fehérhajú-utca 8—10.), Dr. Zelenka István jogakadémiai előadó (Miskolc), Dr. Prőhle Jenő középiskolai előadó (Sopron), Rozsondai Károly tanítóképző-intézeti előadó (Sopron), Horendi Károly nép- és általános iskolai előadó (Budapest, IV., Sütő-u. 1.).

71/XV/1946—47. szám. Tájékoztatást adok iskoláink tankönyv-helyzetéről, melyet minden erőfeszítéssel se sikerült megváltoztatni, avagy megjavítani. Az általános iskola számára saját miniszteriileg engedélyezett új tankönyveink sajnos nincsenek. Az I. osztályos tankönyv tervezetét az elhunyt Kuszák István szerkesztette, de befejezetlen maradt. Somogyi Béla igazgató-tanítónak a további osztályok számára elkészült könyvei közül engedélyezésre bemutatott könyveket a vallás- és közoktatásügyi miniszter általánosságban tartott bírálattal elutasította. Az V., VI., VII. és VIII. osztály számára nincs új kézirat. Az Egyházegyetem kérte a minisztert, hogy erre a tanévre a szükséges kihagyásokkal a régi tankönyvek használatát engedélyezze.

Az állam a saját tankönyveinek megfelelő függelékkel az egyházi iskolákba való időleges bevezetését szorgalmazta, de az idevonatkozó tárgyalások megakadtak. Az eddig megjelent s a majd ezután megjelenő állami tankönyveket, amelyeknek szellemébe az egyháznak nem volt befolyása, egyházunk szempontjából megbírálhatjuk, a jelek szerint azonban azokat iskoláinkba átmenetileg sem vezethetjük be.

Érintkezésben állunk a református egyházzal, melynek kéziratban meglevő s a miniszternek engedélyezésre már bemutatott tankönyveibe a saját iskoláinkban való ideiglenes bevezetés szempontjából való bírálatra lehetőséget kértünk. Megérkezett a válasz, hogy a ref. tankönyv kiadóvállalat a tervet örömmel üdvözli. A kérdés elintézés alatt áll.

Egyházunk tanügyi vezetősége egyházi és iskolai szempontból szükségesnek látja, hogy az általános iskola tankönyveinek elkészítéséről maga az egyház gondoskodjék és pedig szerkesztő bizottság vállalkozásával. Erre vonatkozólag bekéri Somogyi Béla igazgató-tanító, tankönyvíró és a tanítóság javaslatát. A Franklin-Társulat a tankönyvek kiadására ajánlatot tett. Az V—VIII. osztályok tankönyveiről az Evangélikus és Református Tanáregyesület közös kiadásában megjelenő tankönyvek kiadásával gondoskodik, melynek egyházi elbírálás után vehetők használatba.

Az egész kérdéskomplexum legenergikusabb és legsürgősebb intézkedés tárgya.

A vallástani tankönyvek ügyében négy nehézséggel kellett megküzdenünk. Ezek: az általános iskolai vallástanítási tanterv hiánya, a miniszteri engedélyezés, a kéziratihiány és papírhiány.

Az általános iskolai vallástanítási tanterv tervezete, amelyet a budapesti vallástanítói testület bevonásával a vallástanítási albizottság elnöke s egyben az egyetemes tanügyi bizottság vallástanítási előadója, Dr. Gaudy László készít, október hó végén rendelkezésre áll. Felkérem azokat, akik már a tanterv tervezetének elkészítésénél bizonyos szempontokat érvényesíttetni óhajtanak, közöljék azokat vele. Címe: Budapest IV., Fehérhajó-utca 8—10. szám.

A kéziratihiány voltaképpen teljes egészében csak a tanterv elkészülte után bontakozik ki. Egyelőre hiányzik a középiskolák I. osztályának, vagyis a dolgok jelenlegi állása szerint az általános iskolák V. osztályának szóló tankönyv, amely a Bibliával és a Kiskátéval lesz helyettesítendő. Továbbá a középiskolák III. osztálya számára szolgáló Egyháztörténet, mert Mórocz Sándor tankönyvének engedélyezését a miniszter olyan átdolgozáshoz kötötte, amely miatt — mivel úgyis kifogyott — újabb kiadásától előreláthatólag eltekintünk. Tervbevételetett Bereczky Sándor Egyháztörténetének kiadása. Egyelőre pótolható D. Kapi Béla Egyháztörténetével, amely a népiskolák V. és VI. osztálya számára készült ugyan, de kisegítésképpen ebben a tagozatban is használható. A hiány megszüntetése érdekében minden megtörténik. Dr. Nagy Gyulának a középiskolák VIII. osztálya számára írt tankönyvpótló jegyzete kifogyóban van.

Elsősorban az utolsónak megnevezett vallástani tankönyvvel kapcsolatban észlelhető a papírhiány nagy nehézsége. A minisztériumnak jelenleg

nincs papírkontingense, melynek terhére kiutalást eszközölhetne. Az Új Harangszó nyomdája mindent elkövet, hogy a szükséges papírt előteremtse. Az Egyházegyetem pedig egész erejét latbaveti, hogy az Egyházak Világtanácsától egyházunk részére érkezett 210 q papiros átvételének engedélyezése körül felmerült bonyodalmakat kiküszöbölje és ezáltal ezt a kérdést is megoldásra segítse.

A miniszteri engedélyezésnél fennforgó nehézségek ezidőszerint áthidalhatóknak tekinthetők. Már csak a Wiczián-Sólyom: Az egyház története II. kötet c. tankönyvnek a miniszter kívánalmainak teljesítése utáni engedélyezése, valamint a Luther Társaság kiadásában 1939-ben megjelent, a Luther Társaság raktárán mintegy 220 példányban tárolt, s az Egyházegyetem által újból engedélyezett, népiskolák számára készült Bereczky Sándor-féle Bibliai történetek miniszteri engedélyezése várat magára. Ez az utóbbi egyébként kisegítésképpen esetleg az általános iskolák V. osztályában is használható.

Mindent megteszünk, hogy a nehézségek mielőbb kiküszöbölődjenek és a vallástani tankönyvek kérdése nyugvópontra jusson.

Ezidőszerint, illetve részben rövidesen a következő vallástani tankönyvek állnak rendelkezésre:

1. Nép- és általános iskolák I. és II. o. számára: Kemény Lajos: Bibliai történetek. Új Harangszó nyomdája, Győr.
2. Nép- és általános iskolák III. és IV. o. számára: Kemény Lajos: Bibliai történetek. Új Harangszó nyomdája, Győr.
3. Nép- és általános iskolák I—IV. o. számára: Bereczky Sándor: Bibliai történetek. Luther Társaság, Budapest, VIII., Üllői-út 24. (Miniszteri engedélyezését várjuk.)
4. Nép- és általános iskolák VI. o. számára: Virágh Jenő: Isten országa. Új Harangszó nyomdája, Győr.
5. Nép- és általános iskolák VII. o. számára (eredetileg népisk. V. és VI. o. számára): D. Kapi Béla: Egyetemes és magyar protestáns egyháztörténet. Új Harangszó nyomdája, Győr.
6. Általános iskolák VIII. és középiskolák IV. o. számára (eredetileg az utóbbiak számára): Groó Gyula: Hitünk. Új Harangszó nyomdája, Győr.
7. Középiskolák V. o. számára: Dr. Wiczián Dezső és Dr. Sólyom Jenő: Az egyház története, I. kötet. Új Harangszó nyomdája, Győr.
8. Középiskolák VI. o. számára: Dr. Wiczián Dezső és Dr. Sólyom Jenő: Az egyház története II. kötet. Az Új Harangszó nyomdája, Győr. (Miniszteri engedélyezését, a miniszter kívánalmainak teljesítése megtörténvén, várjuk.)
9. Középiskolák VII. o. számára: Groó Gyula: A Szentírás. Új Harangszó nyomdája, Győr.
10. Középiskolák VIII. o. számára: Dr. Nagy Gyula: Keresztyén tanítás. Új Harangszó nyomdája, Győr. (Kevés példány van, de újranyomását szorgalmazzuk.)

A budapesti vallástanítói testület is foglalkozik vallástani tankönyvek kérdésével, amelynek kézirata hamarosan elkészül, részben már el is készült és egyházi bírálat alatt áll.

Ezen a helyen közlöm, hogy a tankönyvbírálati díj ívenként 20 Ft, annak maximuma pedig 250 forint.

72/XV/1946—47. szám. A vallástanítási óraszám tekintetében a saját tanintézeteinkben nincs változás. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek azzal a rendeletével szemben, amely az Általános Iskola tantervének az osztatlan és részben osztott népiskolákban, valamint az általános iskolai fiókiskolákban való alkalmazása kérdésében 115.600/1947. III. fő. o. sz. alatt megjelent, az Egyházegyetem felterjesztéssel élt, amelyben bejelenti, hogy ebben a vonatkozásban egyházi iskoláinkban az eddigi óraszám fenn-

tartását rendelte el és kéri az állami stb. iskolákban is a régi óraszám fenntartását.

Iskoláink és vallástanítóink ehhez igazodjanak és ahol az utóbbiak ettől való eltérést tapasztalnak, jelentsék nekem.

73/XV/1946—47. szám. A folyó évi szeptember hó 24-én kelt iskolai körlevél 34/XVI/1946—47. számú leiratom sajnálatos tördelési tévedés következtében tévesen és csonkán jelent meg. Szükségesnek látom a teljes és helyes szöveg közlését:

A VKM. f. évi szeptember hó 4-én kelt 127.516/1947. III. főo. számú leiratában emlékezetünkbe idézi, hogy Arany János, magyar irodalmunk örökéletű költője, 1847-ben nyerte el Toldi című költői elbeszélésével a Kisfaludy Társaság pályadíját. A miniszter úr kívánatosnak jelzi, hogy ezen történelmi évfordulóval kapcsolatosan Arany Jánosról méltóképen megemlékezzenek iskoláink.

Kedvező alkalom ez a százados évforduló, hogy mindnyájunk, különösen pedig ifjúságunk szeme elé állítsuk Arany János emberi és költői alakját. Embersége és jelleme a Biblián formálódott. Gondolkodása és életbölcsessége a népi lélek rejtett mélységében színesedett. Költészetének gondolat-tisztasága és formai tökélye abban a magasságban olvadt egységgé, melyben a művészet megtalálja isteni rendeltetését. Ezért lett a bibliás költő a családi élet tiszta szavú dalnoka, a nemzeti hőskor énekese, a magyar lélek feltárója és a lelkiismeret megszólaltatója. Nemzetünk életének nehéz válságában Arany János ma Istentől adott próféta-költő: magyarságunk örök életforrásainak varázsvesszejű megnyitója.

Bizalommal kérem iskoláink vezetőit, hogy Arany János emlékét, jelentőségét, nagyságát és embernevelő munkáját méltó emlékünnepséggel állítsa ifjúságunk elé. Az ünnepség időpontjának kijelölését a vezetőségre bízom. Kívánatosnak látom azonban, hogy az lehetőleg októberben megtartassék.

74/XV/1946—47. szám. Tájékoztatásul közlöm, hogy egyházunk új énekeskönyvének előmunkálatai reménykeltően haladnak. Zalánffy Aladár a zenei albizottság elnöke összeállította a német és más külföldi egyházak korál-kincséből átvenni javasolt énekeket. Sulyok Imre pedig a régi magyar korálkincset tárta fel, melynek értékes darabjai a Régi Magyar Istenes Énekek kiadásában váltak ismertté. Az egyet. énekügyi bizottság előadója: Dr. Schulek Tibor végzi az énekek szövegének megkeresését és pedig régi magyar énekeskönyveink gazdag kincseskházának felhasználásával. Különösen az Uj Zengedező Mennyei Kar ad megbecsülhetetlen anyagot.

Az előkészítő munkát az egyet. énekügyi bizottság októberben tárgyalja le. Lehet reménységünk arra, hogy az egyházi esztendő ádvent-vízkereszti anyagát tartalmazó I. Próbafüzet hamarosan megjelenhetik.

A Próbafüzet megjelenése lehetővé teszi az új Énekeskönyv megismertetését, zenei szakértők, theológusok, kántorok bírálati és tanácsadói munkáját, konferenciák, tanfolyamok, népszerűsítő ismertetések tartását.

Istenhez vissrük imádságunkban egyházunk új Énekeskönyvének ügyét s kérjük mindazok imádságát, érdeklődését és támogatását, akik meg vannak győződve az új Énekeskönyv nagy jelentőségéről s egyházi éneklésünk megújulásának szükségéről.

75/XV/1946—47. szám. Az Egyetemes Gazdasági Hivatal tervbevett létesítése előmunkálatainak keretében kibocsátott adatszolgáltató ív kitöltésére vonatkozólag hozzám intézett kérdésekre az alábbi tájékoztatást adom.

Az adatszolgáltató ívet minden egyházi közületnek (minden egyházkerületnek, egyházmegyének, egyházközségnek) ki kell töltenie. Akkor is,

ha főhivatású javadalmas tisztviselője, vagy vagyona nincs. Az adatszolgáltatás ugyanis minden szükségletre és fedezetre kiterjed.

Ugyanezokból ez a megállapítás vonatkozik az egyesületekre is. Természetesen azok, amelyeknek háztartása nincs, nem tartoznak az adatszolgáltatás kötelezettségének hatálya alá. Azok viszont, amelyeknek van háztartása, ha az beleolvad az illetékes közületébe, adataikat annak adatszolgáltatása keretében vallják be, míg a többiek pótívet, mégpedig nyomtatott pótív hiányában saját pótívet használnak.

A lélekszámadatok a jelenlegi állapotot tüntessék fel, a kitelepítés érintette helyeken a kitelepítés végrehajtásának megtörténte esetén a régi, annak csak ezután leendő bekövetkezése esetén pedig az előrelátható jövőbeni lélekszám külön feltüntetésével.

A nem jövedelmező telekingatlant illetőleg feltett kérdés minden nem jövedelmező földterületre vonatkozik, függetlenül attól, hogy az dülőben, vagy egyebütt fekszik-e s hogy nagysága kat. holdban, vagy kisebb területmértékben fejezhető-e ki.

76/XV/1946—47. szám. Beérkezett jelentések szerint orosz fogságból Isten kegyelme több hívünket haza segíti, akik felé testvéri szeretettel nyujtjuk kezünket. Gondoljunk azonban arra, hogy szívünk áldó imádságán kívül a szeretet segítésével állhassunk mellejük. Német vidékről érkezett jelentések szerint ezekben a gyülekezetekben gyakran fájdalmas és megoldhatatlannak látszó nehézségek támadnak. Hazatérnek ifjaink és leányaink, akik munkaszolgálatra vitettek ki és most hazaérkezésükkor nem találják községükben kitelepített szüleiket, rokonaikat. Szülőházukat és földjüket is idegenek vették birtokukba.

Szeretettel kérem lelkésztestvéreimet, hogy lelkipásztori gondjukat fogságból hazatérő testvéreinkre kiterjesszék és azok megsegítésére mindent elkövessenek. Nevüknek, címüknek, személyi, családi adataiknak és vagyoni helyzetüknek velem közlését is kérem, hogy esetleg rendelkezésemre álló külföldi szeretetküldeményből segélyezésüket megkísérelhessem.

Hasonlóképen szeretetébe ajánlom az érdekelt gyülekezeteknek és lelkésztársaimnak a Csehszlovákiából áttelepített magyar testvéreket. Beérkezett jelentések szerint elhelyezésük némely községben nehézséggel jár. Lakóházat, vagy szobát is nehéz nekik biztosítani s életfenntartásuk feltétele is gyakran hiányzik. Egyházegyetemünk központi irányítással törekszik annak elérésére, hogy az egyházkerületek püspökeinek támogatásával keresztülvigye a kormánynál evangélikus betelepedő családoknak evangélikus községekben való elhelyezését s más jellegű községekbe elhelyezett evangélikus családoknak evangélikus gyülekezettel bíró községekbe újbóli áttelepítését. Jóllehet ez irányban mindent elkövet egyházunk, fájdalommal kell látnunk törekvéseink eredménytelenségét. Mégis minden érdekelt lelkésztestvért arra kérek, hogy a betelepítésre vonatkozó helyzetről, és az ezzel kapcsolatos esetleg megkísérelhető kívánalomról engem tájékoztasson.

Az Ur békessége legyen veletek!

Budapest, 1947. évi október hó 17.

D. Kapi Béla s. k.
a dunántúli egyházkerület püspöke.

D. Ordass Lajos s. k.
a bányai egyházkerület püspöke.

Marcsek János s. k.
esperes,
a tiszai egyházkerület
püspökhelyettese.

Dr. Csengődy Lajos s. k.
esperes,
a dunáninneni egyházkerület
püspökhelyettese.

Baross-nyomda (Harangszó nyomdája), Koncz József Győr, Andrássy-út 24. Tel.: 7-63.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

DR. REÖK IVÁN: ÉLET ÉS HALÁL

Egyszerűen és alázatosan, de teljes természettudományi és bölcsészeti felkészültséggel, komoly és mélyenszántó bibliai tanulmányok alapján végzi el kitűzött feladatát.

A mai kor legnagyobb életproblémáját tárgyaló könyv rövidesen megjelenik. A könyv ára megjelenése előtti megrendelés esetén: fűzve 14.— Ft, kötve 17.— Ft, bolti ára fűzve 17.— Ft, kötve 20.— Ft lesz. Az előfizetők számának megállapítása azért szükséges, mert a mai papírhiány mellett, könyvet az érdeklődők számában lehet kiadni és csak korlátolt számban a bolti forgalomban, éppen ezért annak bolti ára lényegesen magasabb is lesz.

A könyv megrendelhető az „Élő Víz" kiadóhivatalánál: Budapest, V., Pozsonyi-út 14., IV. 19., postatakarékpénztári csekkürlappal az 53.064. számú csekkszámlára „Élő Víz", Budapest címen, jelezve a csekken, hogy dr. Reök Iván: „Élet és halál" című könyvére. Megrendelhető árának postautalványon való beküldésével is, vagy levelezőlapon csekklap kérésével.

Tartalom: 1. Bevezetés. 2. A végső kérdések. 3. Az élet. 4. Az élőlények. 5. A lélek. 6. A lét titka. 7. Lenni és élni. 8. Micsoda az ember? 9. A boldogság. 10. Az ember tragédiája. 11. Minden baj oka. 12. A bűn. 13. Ellenségeskedés Istennel. 14. A halál. 15. Akik meghaltak. 16. Akik alusznak. 17. A vigasztalás. 18. Jézus Krisztus. 19. A Sátán. 20. A paradicsomban. 21. A Sátán rabságában. 22. Aki legyőzte a gonoszt. 23. Mi lett volna? 24. Krisztus dilemmája. 25. A dilemma megoldása.

EVANGÉLIKUS KIS ÉNEKESKÖNYV. Lelkész és tanító testvéreim figyelmét szeretettel felhívom vallástanítási segédkönyvül összeállított Evangélikus Kis Énekeskönyvemre, melynek hatodik kiadásából néhány száz darabot még a testvérek rendelkezésére tudok bocsátani. Ebben a tanévben új kiadást nem bocsátok ki. A könyv ára darabonként 1 forint. 100-on felüli rendelésnél 10 % engedményt adok. Ruttkay-Miklian Géza lelkész, Gyón, Pest vármegye. Csekkszám: 40.072.